

УКРАЇНСЬКА МОВА

**Навчальна програма
для закладів загальної середньої освіти,
що працюють за науково-педагогічним
проєктом «Інтелект України»**

5–9 класи

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму з української мови розроблено на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, у якому визначено вимоги до освіченості учнів основної школи, та відповідно до положень концепції «Нова українська школа». Програму складено з урахуванням державного статусу української мови, особливого місця курсу української мови серед інших навчальних предметів, нових суспільних реалій і соціальних замовлень з метою розвитку академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів і модернізації системи викладання української мови.

Від чинної програми запропонована навчальна програма відрізняється зміною послідовності вивчення окремих тем, а також кількістю годин, що відводяться на вивчення певних тем.

Предмет «Українська мова» є органічною складовою освітньої галузі «Мови і літератури» та належить до мовного компонента. Провідна **мета** курсу української мови в основній школи полягає в плеканні майбутньої інтелектуальної еліти нації; забезпеченні мовного й мовленнєвого розвитку дитини, належного рівня комунікативної компетентності; формуванні глобальних знань про рідну мову, її закони, систему виражально-зображувальних засобів; розширенні лінгвістичної обізнаності учнів, прилученні їх до національної історії та культури.

Вивчення української мови в 5–9 класах забезпечує реалізацію Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, відповідно до якого основними **завданнями** курсу української мови в 5–9 класах є:

- формування компетентної особистості, здатної до успішної життєдіяльності та самовизначення в інформаційному суспільстві;
- формування в учнів компонентів мовленнєвої діяльності — мотиваційного, змістового, процесуально-діяльнісного й контрольного в їх органічній єдності та взаємозв'язку;
- формування в учнів усних і писемних видів мовленнєвої діяльності — слухання і говоріння, читання і письма;
- опанування учнями найважливіших функціональних складових мовної системи;
- формування в учнів ключових компетентностей, зокрема комунікативної, соціокультурної, компетентності «уміння вчитися»;
- прилучення майбутньої інтелектуальної еліти до національних надбань.

Компетентнісна освіта за пропонованою програмою втілює в життя основні положення компетентнісного підходу та продовжує процес формування в учнів ключових і предметних компетентностей.

Ключовими компетентностями є:

- **спілкування державною мовою**

Уміння: використовувати українську мову як державну для духовного, культурного й національного самовияву; володіти всіма видами мовленнєвої діяльності; усно й письмово тлумачити поняття, факти; висловлювати думки, почуття, погляди; оцінювати й осмислювати ситуацію спілкування; реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ (у школі, громадських місцях, удома, на дозвіллі); здійснювати адекватний змістові й умовам спілкування добір мовно-виражальних засобів; володіти засобами української мови — її стилями, типами, жанрами; правильно вимовляти й писати слова, творити їхні граматичні форми; конструювати речення й тексти; дотримувати норм етикету під час спілкування.

Ставлення: поцінування української мови як державної; усвідомлення її як державотворчого чинника та чинника національної ідентичності; свідоме послуговування українською мовою в усіх царинах життя; захоплення красою, естетичною довершеністю, багатством виражальних засобів української мови; сприйняття спілкування як цінності; усвідомлення значення ефективного спілкування; шанобливе ставлення до співрозмовників; у виборі рішень керування системою цінностей, схвалених суспільством.

Навчальні ресурси: текстоцентризм, діалог, дискусія, проєкт щодо ролі державної/рідної мови.

- **спілкування іноземними мовами**

Уміння: виявляти в текстах запозичення з інших мов; пояснювати лексичне значення, правопис та особливості вживання слів іншомовного походження; обговорювати прочитані або прослухані мовою оригіналу та в перекладі українською фольклорні та літературні твори.

Ставлення: розуміння ролі іноземної мови як засобу пізнання іншого світу та збагачення власного культурного досвіду; розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; готовність до міжкультурного діалогу, відкритість до пізнання різних культур.

Навчальні ресурси: перекладні словники, тексти українськомовних перекладів літературних творів та оригінали.

- **математична компетентність**

Уміння: оперувати абстрактними поняттями; виокремлювати головну й другорядну інформацію; установлювати причиново-наслідкові зв'язки; чітко формулювати визначення та будувати гіпотези; формулювати тезу й добирати аргументи; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (схему, таблицю, діаграму); доцільно й правильно використовувати в мовленні числівники.

Ставлення: прагнення висловлюватися точно, логічно, послідовно; бережливе ставлення до часу.

Навчальні ресурси: тексти, що містять роздум; текст виступу, у якому наявна гіпотеза та її обґрунтування; тексти, у яких наявні таблиці, схеми, діаграми тощо.

- **компетентності в природничих науках і технологіях**

Уміння: швидко й ефективно шукати інформацію про довкілля, використовувати різні види читання для здобуття нових знань; критично оцінювати відображені в наукових, художніх і публіцистичних текстах результати людської діяльності в природному середовищі; змістовно, логічно, послідовно, точно описувати процес власної діяльності; спостерігати, аналізувати, проводити мовні експерименти; словесно оформлювати результати досліджень; визначати роль природи в житті людини; використовувати сучасні технології.

Ставлення: сприйняття природи як цінності; готовність захищати довкілля, зберігати природні ресурси для сьогодення та майбутніх поколінь; готовність до опанування новітніх технологій.

Навчальні ресурси: науково-пізнавальні й навчальні тексти природничого та технологічного змісту; аналіз текстів (фрагментів) природничо-екологічного змісту, опис експерименту, усні/письмові презентації в рамках дослідницьких проєктів.

- **інформаційно-цифрова компетентність**

Уміння: діяти за алгоритмом, зокрема здійснювати пошукову діяльність та аналіз мовних явищ; створювати інструкцію та діяти за інструкцією; складати план тексту; впевнено й водночас критично застосовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією з навчальною метою та в приватному спілкуванні; грамотно й безпечно комунікувати в інформаційному просторі; розпізнавати маніпулятивні технології та протистояти їм; розвивати медійну грамотність; переводити навчальну інформацію в інший формат.

Ставлення: задоволення пізнавального інтересу; прагнення до гармонійного спілкування у віртуальному інформаційному просторі, критичне сприйняття інформації, поданої в ЗМІ; прагнення додержувати правил роботи з інформацією (дотримання авторського права тощо).

Навчальні ресурси: дописи в соціальних мережах і коментарі до них; інструментальні тексти (алгоритми дій, інструкції тощо); план тексту; медійні тексти.

- **уміння вчитися впродовж життя**

Уміння: визначати мету навчальної діяльності та способи її досягнення; планувати й організовувати власну навчальну діяльність; читати, використовуючи різні види читання (ознайомлювальне, вибіркове, вивчальне та ін.); постійно поповнювати власний словниковий запас; користуватися різними джерелами довідкової інформації (словниками, енциклопедіями, онлайн-ресурсами); здійснювати самооцінювання результатів власної діяльності, рефлексію; застосовувати комунікативні стратегії відповідно до мети та ситуації спілкування.

Ставлення: сприйняття освіти, навчальних досягнень, зокрема у вивченні мови, як цінностей, готовність удосконалювати знання мови

і власне мовлення впродовж життя, розвивати мовне чуття; розуміння ролі читання для власного розвитку; усвідомлення потреби вчитися з метою самовдосконалення й самореалізації.

Навчальні ресурси: довідкова література, зокрема пошукові системи; електронні мережеві бібліотеки; інструкції з ефективного самонавчання.

- **соціальні та громадянські компетентності**

Уміння: аргументовано і грамотно висловлювати власну громадянську позицію в суспільно-політичних питаннях; співпрацювати з іншими на результат, запобігати конфліктам і розв'язувати їх, досягати розумних компромісів.

Ставлення: сприйняття людської гідності як найвищої цінності; повага до законів України, зокрема до норм українського мовного законодавства; повага до правових норм; усвідомлення необхідності конструктивної участі в громадському житті.

Навчальні ресурси: тексти соціально-політичного змісту; інтерактивні технології навчання.

- **підприємливість, ініціативність**

Уміння: презентувати власні ідеї та ініціативи зрозуміло, грамотно, використовуючи доцільні виражальні мовні засоби; використовувати ефективні комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій; самоорганізовуватися; оцінювати економічні ініціативи та економічну діяльність.

Ставлення: готовність брати на себе відповідальність; розуміння ролі комунікативних умінь для успішної професійної кар'єри.

Навчальні ресурси: тексти, які містять моделі ініціативності; ділові папери (план роботи, звіт, резюме, заява тощо), самопрезентація, зразки реклами.

- **обізнаність і самовираженість у сфері культури**

Уміння: використовувати українську мову для духовного й культурного самовиявлення; дотримуватися норм української літературної мови та мовленнєвого етикету; використовувати досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях; створювати тексти, виражаючи власні ідеї, досвід і почуття та використовуючи художні засоби; добирати літературу для читання з метою одержання насолоди та користі від прочитаного.

Ставлення: сприйняття літературного твору як засобу збагачення особистого емоційно-чуттєвого досвіду, отримання естетичного задоволення від творів мистецтва; зацікавленість світовими культурними набутками, повага до розмаїття культурного вираження різних народів.

Навчальні ресурси: твори мистецтва; тексти, що містять описи творів мистецтва; дослідницькі проекти.

- **екологічна грамотність і здорове життя**

Уміння: дотримуватися здорового способу життя; враховувати вплив слова на психічне здоров'я людини; відповідально використовувати мовні

виражальні засоби; застосовувати комунікативні стратегії для протистояння деструктивним і маніпулятивним впливам, що є загрозою здоровому способу життя; виявляти толерантність до різних поглядів, співчувати; конструктивно спілкуватися в різних соціальних середовищах, відчувати соціальну захищеність, сімейне щастя тощо; бережливо ставитися до природи.

Ставлення: сприймання здоров'я як загальнолюдської цінності; бажання дотримуватися здорового способу життя; усвідомлення значення навколишнього середовища для життя і здоров'я людини; готовність зберігати природні ресурси.

Навчальні ресурси: тексти, які сприяють гармонізації психоемоційного стану; художні твори, які містять моделі досягнення соціальної захищеності, кар'єрного зростання.

Опанування мови — важливий чинник становлення особистості, її соціального розвитку, інтелектуальних можливостей. Мова як засіб спілкування забезпечує процеси єднання людей і становлення нації, є засобом засвоєння, зберігання й передачі знання, досвіду поколінь, віддзеркаленням ментальності народу, його душею. У мові виявляється свідомість як окремої людини, так і нації загалом.

Традиційний зміст навчання української мови забезпечує досить високий рівень підготовки. Певні зміни традиційної структури курсу зумовлені прагненням створити більш сприятливі умови для успішного засвоєння учнями системних знань про мову.

Слід відзначити такі особливості змісту курсу:

- тісний взаємозв'язок змістових ліній на поліфункціональних уроках української мови, тобто використання зв'язків між розділами мовознавчої науки. Так, робота над словом як структурним елементом морфологічного рівня органічно поєднана з матеріалами інших розділів. Характеризуючи частини мови за лексичними й морфологічними ознаками, синтаксичною функцією, за особливостями словозміни та словотворення, вивчаючи норми вимови слів і їхній правопис, учні набувають навичок грамотного усного й писемного мовлення;
- концентричний принцип викладання курсу, що сприяє системності знань учнів, поступовому їх розширенню з урахуванням вікових особливостей;
- посилення традиційної теоретичної основи навчання зв'язного мовлення мовними темами з лексикології, фразеології, синтаксису та елементами риторики;
- різноманітні варіанти дидактико-технологічного забезпечення (мультимедійні навчальні ресурси, алгоритми, інтелект-карти, опорні схеми, таблиці, довідники, тестові завдання тощо);
- використання зошитів, розроблених у межах науково-педагогічного проєкту «Інтелект України»;

- урахування закономірностей засвоєння української мови в попередніх проєктних класах;
- міжпредметні зв'язки: зміст курсу увідповіднено до української літератури (виразне читання і переказування художніх текстів), предметів «Навчаємося разом» та «Основи самоменеджменту» (уміння працювати з інформацією, формування навичок раціонального читання), математики (правильне використання відмінкових форм числівників, добір аргументів); природознавства (уживання географічних назв), образотворчого мистецтва (усні розповіді за жанровими картинами), основ здоров'я (фізкультхвилинки, релаксаційні паузи, зорова гімнастика), трудового навчання (професії, ремесла).

Визначена Державним стандартом як стратегічно важлива, *комунікативна компетентність* формується шляхом повноцінного засвоєння всіх без винятку ліній змісту мовної освіти й передбачає опанування всіх видів мовленнєвої діяльності, основ культури усного й писемного мовлення, базових умінь і навичок, використання мови в різних сферах і ситуаціях. Відповідно на уроках української мови слід продовжувати формувати в учнів здатність продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді; виконувати різні соціальні ролі; брати на себе відповідальність за власні рішення та їхнє виконання. Також необхідно поглиблювати базові вміння та навички, набуті в початковій школі, для спілкування українською мовою в життєво важливих для цього віку й актуальних для сучасного суспільства сферах і ситуаціях спілкування.

Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання української мови передбачає застосування на уроці прийомів, що спонукають учнів до спілкування: повідомлення інформації, висловлення думок тощо. При цьому слід використовувати якісний сучасний український інтелектуальний продукт.

Змістовими лініями мовного компонента, визначеними Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, є *мовна, мовленнєва, соціокультурна і діяльнісна*. У межах науково-педагогічного проєкту «Інтелект України» реалізація змістових ліній здійснюється інтегровано на поліфункціональних уроках української мови. Використання внутрішньо-предметних зв'язків (морфології, синтаксису, фонетики, орфографії, лексикології, будови слова, стилістики, культури мовлення тощо), опрацювання мовних явищ у взаємозв'язку має дати учням змогу розуміти мову не як довільний, невпорядкований набір звуків, правил, орфограм тощо, а як логічну систему мовних одиниць різного рівня. Концентричний принцип викладання курсу сприяє системності знань, поступовому їх розширенню з урахуванням вікових особливостей, постійному повторенню вже вивченого матеріалу й відпрацюванню його на практиці, розвитку логічного мислення та вдосконаленню мовлення. Урахування принципів наступності й перспективності допоможе розв'язувати конкретні завдання

із засвоєння змістового компонента. Згідно з визначеним у Державному стандарті особистісно зорієнтованим підходом в основу програми покладено технологію повного засвоєння знань (за американським психологом Бенджаміном Блумом) і теорію поетапного формування розумових дій, що має забезпечити повноцінний і плідний розвиток педагога та кожного з його учнів.

Державним стандартом визначено, що *мовленнєва* змістова лінія забезпечує формування мовленнєвої компетентності шляхом удосконалення вмінь і навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні, говорінні, письмі), а також готовності розв'язувати проблеми особистісного й суспільного характеру. Мовленнєва змістова лінія є системоутворювальною. Її зміст будується за принципом поліфункціональності, що дає змогу пов'язувати вивчення синтаксису (зокрема, речень зі звертаннями, прямою мовою, вставними словами), лексикології, фразеології, стилістики, риторики, культури мовлення з формуванням умінь будувати усні й письмові висловлення різних типів мовлення — розповіді, опису, роздуму, а також із поглибленням знань про текст, його структуру. З метою раннього розвитку комунікативної культури й комунікативної компетентності на уроках розвитку мовлення доцільно формувати в учнів риторичні вміння. Мовленнєва діяльність, яка організовується за допомогою ситуативних вправ із настановою на зміст висловлення, розвиває в учнів уміння вільно й творчо використовувати лексичні та граматичні засоби української мови, що сприяє розвитку вмінь спілкуватися в умовах природної комунікації.

Мовна лінія передбачає формування мовної компетентності шляхом засвоєння системних знань про мову як засіб вираження думок і почуттів. Її зміст подано за концентричним принципом, що дає змогу перетворити навчання на постійний, неперервний, поступово ускладнюваний процес, який забезпечує цілісність розгляду мовних явищ, можливість у старших класах повернутися до вивченого матеріалу й розглянути його на більш високому проблемно-теоретичному рівні. Усе це сприяє формуванню в учнів знань про мовні явища в системі, збагаченню їхнього словникового запасу, удосконаленню мовних і мовленнєвих умінь та навичок тощо.

Мовна і мовленнєва компетентності учнів, спілкування та його різновиди, комунікативна основа навчання мови тощо значною мірою визначають концептуальні засади навчання рідної мови. Рівень навчальних досягнень учнів з предмета визначається засвоєнням змісту мовної й мовленнєвої змістових ліній, які є основними та яким підпорядковані освітні завдання соціокультурної й діяльнісної (стратегічної) змістових ліній. Виконання цих завдань контролюється опосередковано.

Соціокультурна змістова лінія виконує завдання з формування в учнів соціокультурної компетентності, що реалізується передусім системою

інтелектуально та емоційно зорієнтованих завдань, у яких передбачене опрацювання спеціально дібраного дидактичного матеріалу. Мета — ознайомити учнів з національними й загальнолюдськими культурними та духовними цінностями, нормами, що регулюють стосунки між людьми, сприяють морально-етичному та культурному розвитку особистості. Змістове наповнення здійснюється на основі відбору соціокультурних відомостей освітніх галузей «Мови і літератури», «Природознавство», «Суспільствознавство», «Мистецтво», а також інших освітніх галузей.

Роль *діяльнісної* змістової лінії виявляється у формуванні ключової компетентності «уміння вчитися». Її реалізація відбувається під час роботи над навчальним матеріалом мовної, мовленнєвої й соціокультурної змістових ліній. Отже, усі змістові лінії взаємопов'язані, збагачують і доповнюють одна одну.

Зберігаючи наступність із початковим шкільним періодом, основна школа забезпечує подальше становлення особистості, її інтелектуальний, соціальний, фізичний розвиток.

Форми організації навчального процесу в 5–9 класах:

- поліфункціональні уроки української мови (вивчення визначених навчальних одиниць із різних розділів мовознавства протягом 5 годин, систематичне введення трьох зон повторення (найближчого, середнього й дальнього), причому на п'ятому уроці узагальнюють і систематизують вивчений матеріал, збагачують кругозір учнів відомостями із цікавого мовознавства, вводять вивчені навчальні одиниці у зв'язне мовлення шляхом виконання творчої роботи з метою їхнього повного засвоєння та роблять самоаналіз навчальної діяльності з метою уникнення прогалин у знаннях);
- поліфункціональні уроки розвитку мовлення (їхня кількість менша, ніж у традиційній програмі, у зв'язку з уведенням роботи зі зв'язного мовлення в уроки узагальнення вивчених навчальних одиниць);
- уроки підготовки до контрольних робіт;
- уроки аналізу сформованості в учнів знань, умінь, навичок;
- уроки контролю знань, умінь, навичок;
- робота зі словниками й довідниками;
- елементи дослідницької й проєктної діяльності;
- робота з інтелект-картами;
- лінгвістичний аналіз тексту;
- повідомлення на лінгвістичні теми;
- публічний виступ;
- створення власних текстів різних типів, стилів і жанрів;
- систематична робота з розкриття значення афоризмів, прислів'їв, висловів видатних людей;
- робота в парах і групах, виконання учнями різних соціальних ролей;
- самотійна робота учнів.

У змісті навчального предмета передбачено години для систематизації та узагальнення вивченого матеріалу.

Мовна й мовленнєва змістові лінії (як основні для контролю й оцінювання) подані в табличній формі, складеній з двох частин: «Зміст навчального матеріалу за проєктом “Інтелект України”» і «Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів». У змісті навчального матеріалу визначено навчальні одиниці, які підлягають засвоєнню учнями. Вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів орієнтують на результати навчання, які є об'єктом контролю й оцінювання.

Під час апробації програми автори можуть вносити певні зміни (змінювати послідовність вивчення тем, виносити додаткові питання тощо) загальним обсягом до 10 %.

5-й клас

(122 год, 3,5 год на тиждень)

(10 год — резерв годин для використання на розсуд учителя.

Контрольні роботи проводяться за рахунок годин, указаних у таблиці)

Мовленнєва змістова лінія

(24 год (заг.) протягом н. р., зокрема й на уроках опрацювання мовних тем)

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
1	4	Відомості про мовлення Загальне уявлення про мовлення як діяльність; види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо) та їхні особливості. Різновиди мовленнєвого спілкування: усне й писемне, монологічне та діалогічне. Мета спілкування й адресат мовлення; основні правила спілкування: увічливість, привітність, доброзичливість, уважність до співрозмовника, стриманість, тактовність (<i>практично</i>). Текст як продукт мовленнєвої діяльності. Змістова й композиційна єдність, зв'язність тексту. Тема, основна думка, мікротема. Будова тексту (вступ, основна частина, кінцівка). Абзац. Ключові слова в тексті.	Учень/учениця: розрізняє такі поняття, як <i>мовлення, спілкування, види мовленнєвої діяльності, монолог, діалог, адресат мовлення; усна й письмова, монологічна та діалогічна форми спілкування;</i> усвідомлює основні правила спілкування, вимоги до мовлення; визначає істотні ознаки тексту, тему, основну думку, мікротему висловлення, мету спілкування; належність тексту до певного стилю (розмовного, художнього, наукового, офіційно-ділового), типу (розповіді, опису, роздуму); розрізняє оцінку й опис предмета (явища), належність тексту до певного жанру (оповідання, відгуку, листа) мовлення; виокремлює в тексті абзаци, мікротеми;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
		Усне й писемне мовлення (висловлення). Простий план тексту. Складний план тексту (<i>ознайомлення</i>). Ознайомлення з вимогами до мовлення (змістовність, логічна послідовність, багатство, точність, виразність, доречність, правильність). Помилки в змісті й будові висловлення (<i>практично</i>). Стилї мовлення, сфера їх використання. Типи мовлення: розповідь, опис, роздум; оцінка предмета (явища). Особливості будови розповіді, опису предмета й тварини, елементарного роздуму. Жанри мовлення: оповідання, відгук, лист; особливості їхньої будови. Елементи риторики. Ознайомлення з практичними засобами, етикетними формулами риторики	знаходить мовні засоби зв'язку речень у тексті, ключові слова; складає простий план тексту; знаходить і виправляє помилки в змісті, будові висловлення; аналізує й оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення); аналізує мовленнєві ситуації, визначає тему висловлення, усвідомлює мету ораторського виступу, виявляє свою позицію; висловлює свою думку, дотримуючи вимог точності, виразності мовлення, темпу, тону, гучності, ритміки, дикції; бере активну участь у рольових іграх, діалозі; розпізнає стилі й типи, жанри мовлення, визначає особливості кожного з них
2	3	Види робіт Аудіювання (слухання-розуміння) Особливості аудіювання як виду мовленнєвої діяльності. Слухання-розуміння текстів діалогічного та монологічного характеру вивчених стилів, типів і жанрів мовлення	Учень/учениця: розуміє з одного прослуховування почутий уперше (незнайомий) текст; виконує завдання до тексту: ділить текст на частини, знаходить зазначені частини, створює малюнок за текстом, розв'язує тестові завдання й дає відповіді на запитання щодо тексту; складає первинне уявлення про зміст почутого; прогнозує загальний характер змісту повідомлюваного на основі формулювання теми, основної думки; визначає адресата, комунікативну мету й мотив висловлення, причинно-наслідкові зв'язки, зображально-виражальні засоби тексту; оцінює особливості змісту та будови почутого тексту

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
		Читання (мовчки і вголос) Особливості читання як виду мовленнєвої діяльності. Читання мовчки (швидкість, розуміння, запам'ятовування) текстів діалогічного й монологічного характеру, що належать до таких стилів: розмовного, художнього, наукового; типів: розповіді, опису (зокрема, опису предмета, тварини), роздуму; різних жанрів мовлення: оповідання, статті, казки, легенди, переказу, пісні, вірша, загадки, прислів'я, приказки. Робота з текстом: способи виділення частин змісту в тексті (відступи, підзаголовки тощо). Зміст книжки, журналу. Статті в словниках різних типів. Виразне читання вголос художніх, науково-популярних текстів різних типів мовлення, що належать до таких жанрів, як оповідання, стаття, легенда, переказ, казка, прислів'я, приказка, пісня, вірш, байка. Основні характеристики виразного читання вголос: темп, гучність, емоційність, правильність вимови тощо	Учень/учениця: читає мовчки відповідно до свого віку незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення; виділяє в прочитаному головне та другорядне; запам'ятовує основний зміст прочитаного й деталі; визначає тему й основну думку тексту; добирає заголовки до частин тексту, складає простий план; ставить запитання до прочитаного, відповідає на них; виділяє структурні частини тексту, а також окремі його частини, підтеми змісту; переглядає текст швидко й знаходить у ньому вказані елементи (цифри, слова в лапках, слова, написані з дефісом, виноски, слова, написані з великої літери, набрані курсивом, схеми, таблиці й частини тексту, які до них належать, тощо); оцінює прочитаний текст із погляду новизни, значущості змісту, виразності мовного оформлення тощо Учень/учениця: виразно читає вголос знайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, поділяючи текст на смислові частини, виділяючи голосом ключові слова; додержує адекватного темпу та гучності читання; оцінює прочитаний уголос текст (його зміст, будову й мовне оформлення)

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
3	8	Перекази за простим планом. <i>Говоріння</i> Докладні перекази художніх текстів розповідного характеру з елементами роздуму. Докладні перекази текстів різних стилів. <i>Письмо</i> Докладний переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами опису предмета	Учень/учениця: переказує докладно/вибірково (усно та письмово) почуті й прочитані тексти різних стилів і типів мовлення за самостійно чи колективно складеним простим планом, підпорядковуючи висловлення темі та основній думці, із дотриманням композиції, мовних, стильових особливостей; помічає й виправляє недоліки у своєму мовленні; оцінює текст (його зміст, форму, будову й мовне оформлення)
4	1	<i>Створення власних висловлень</i> <i>Діалогічне мовлення</i> <i>Говоріння й письмо</i> Діалог, складання й розігрування його відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної з життєвим досвідом учнів (діалог етикетного характеру, діалог-розпитування).	Учень/учениця: складає й розігрує усні та письмові діалоги відповідно до ситуації спілкування, зразка, за опорними словами, досягаючи комунікативної мети; дотримує теми висловлення, норм української літературної мови; використовує репліки для стимулювання й підтримування діалогу, формули мовленнєвого етикету; оцінює текст (його зміст, форму, задум та мовне оформлення).
	8	<i>Монологічне мовлення</i> Твори за колективно складеним планом. <i>Говоріння</i> Твори-описи окремих предметів, тварин (зокрема, за картиною) у художньому стилі з висловленням оцінки щодо предмета, явища. Відповідь на уроках з української мови та інших предметів (за поданим планом або таблицею) у науковому стилі. Відгук про висловлення однокласника.	Учень/учениця: складає усні й письмові твори з урахуванням мети й адресата мовлення, типу мовлення (зокрема, твір-опис окремих предметів, тварин, твір-роздум на основі власного досвіду), жанру мовлення (відповідь на уроці, відгук про висловлення, лист); використовує вивчені мовні засоби зв'язку між реченнями в тексті; оформлює текст адреси відправника та одержувача на конверті відповідно до чинних норм; вибирає відповідно до умов спілкування стиль мовлення (розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий);

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
		Письмо Твори-описи окремих предметів у художньому стилі. Твір-роздум у художньому стилі на тему, пов'язану з життєвим досвідом учнів. Лист рідним, друзям. Ділові папери. Адреса. Оформлення конверта	додержує вимог до мовлення та основних правил спілкування; знаходить і виправляє недоліки та помилки в змісті, будові й мовному оформленні власних висловлень; оцінює текст (його зміст, форму та мовне оформлення)

Мовна змістова лінія (88 год)

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
1	1	Вступ. Значення мови в житті людини й суспільства. Українська мова — державна мова України	Учень/учениця: розуміє й усвідомлює значення та роль мови в житті людини й суспільства
2	4	Повторення вивченого в початкових класах Загальна характеристика основних розділів науки про мову. Загальна характеристика частин мови. Частки <i>не, ні</i>. Уживання однієї частини мови в значенні іншої. Правопис. Написання іменників з великої літери й у лапках. Літери, що позначають голосні звуки в закінченнях іменників, прикметників, дієслів. Написання префіксів <i>пре-, при-, прі-, роз-, без-, з-, с-</i>. Апостроф. Знак м'якшення. Речення. Види речень за метою висловлювання, емоційним забарвленням. Головні й другорядні члени речення. Просте речення. Логічне й граматичне питання. Звертання, однорідні члени речення в простому реченні. Розділові знаки в простому реченні. Звуки мови й звуки мовлення. Позначення звуків мовлення на письмі. Лексикологія. Групи слів за значенням. Фразеологія. Будова слова. Корінь, суфікс, префікс і закінчення — значущі частини слова	Учень/учениця: визначає, що вивчає морфологія, фонетика, графіка, орфоепія, орфографія, лексикологія, фразеологія, будова слова, синтаксис, пунктуація; розпізнає вивчені в початкових класах частини мови, визначаючи їхні істотні ознаки; правильно пише слова з вивченими орфограмами; розпізнає види речень за метою висловлювання, за інтонацією, емоційним забарвленням; визначає граматичну основу речення, другорядні члени речення; розрізняє логічне й граматичне питання; визначає однорідні члени речення, звертання; ставить розділові знаки в кінці речення, при звертанні, однорідних членах речення; знаходить і виправляє орфографічні й пунктуаційні помилки на вивчені правила; пояснює вивчені орфограми та розділові знаки; користується орфографічним, орфоепічним і тлумачним словниками; визначає в слові основу, закінчення, корінь, префікс, суфікс;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
			будує речення з вивченими частинами мови, використовуючи слова в прямому та переносному значенні, як синоніми й антоніми; розрізняє в словах тверді й м'які, дзвінки та глухі приголосні, ненаголошені й наголошені голосні звуки; знаходить і виправляє орфоепічні й орфографічні помилки на вивчені правила; складає усні й письмові висловлення за певною темою з використанням власного життєвого досвіду відповідно до визначеної комунікативної мети
3	78	Морфологія. Орфографія. Синтаксис. Пунктуація. Фонетика. Графіка. Орфоепія. Будова слова	
	56	Іменник. Число іменників (<i>повторення</i>). Іменники, що мають лише форму однини або множини. Збірні іменники. Рід іменників (<i>повторення</i>). Іменники спільного роду. Незмінювані іменники. Рід незмінюваних іменників. Відмінки іменників. Кличний відмінок. Відмінювання іменників. Поділ іменників на відміни й групи. Поділ іменників II відміни на групи. Групи іменників II відміни на -р. Відмінювання іменників I відміни. Відмінювання іменників II відміни. Особливості відмінювання іменників чоловічого роду в родовому відмінку однини. Відмінювання іменників III–IV відмін. Відмінювання іменників, що мають лише форму множини. Звуки мови й звуки мовлення. Голосні й приголосні звуки. Приголосні тверді й м'які, дзвінки та глухі (<i>повторення</i>); вимова звуків, що позначаються літерами <i>г і ґ</i>. Позначення звуків мовлення на письмі. Українська абетка.	Учень/учениця: знає морфологічні ознаки іменника, його синтаксичну роль; особливості відмінювання іменників кожної відміни; знаходить іменники в реченні; пояснює основні значення відмінків; відмінює іменники; визначає форму іменника в реченні, значення іменникових суфіксів; використовує відмінкові закінчення іменників I–IV відмін; використовує незмінювані іменники та іменники, що вживаються лише в однині/множині, у власному мовленні; виділяє в слові основу та закінчення, корінь, префікс, суфікс; розрізняє форми слова та спільнокореневі слова; правильно пише іменники з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; уміє використовувати в мовленні іменники-синоніми та іменники-антоніми, синоніміку відмінкових закінчень, зокрема як засіб милозвучності, кличний відмінок іменників у звертанні, фразеологізми й крилаті вислови, до складу яких входять іменники;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
		Співвідношення звуків і літер. Звукове значення літер <i>я, ю, є, ї</i> та <i>щ</i>. Склад. Наголос. Орфоепічний словник і словник наголосів. Вимова наголошених і ненаголошених голосних. Ненаголошені голосні [e], [и], [o] в коренях слів. Ненаголошені голосні, що не перевіряються наголосом. Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків (практично). Правопис. Літери <i>е, у</i>, що позначають ненаголошені голосні в коренях слів. Літери <i>о, у</i>, що позначають ненаголошені голосні в коренях слів. Літери <i>о, а</i> на позначення ненаголошених голосних у коренях слів. Позначення на письмі ненаголошених голосних [e], [и]; ненаголошеного голосного [o] перед складом із наголошеним [y], [i] (у коренях слів). Велика буква й лапки у власних назвах. Букви <i>а (я), у (ю)</i> в закінченнях іменників чоловічого роду II відміни. Букви <i>е, у, і</i> в суфіксах <i>-ечок, -ечк-, -ичок, -ичк-, -інн(я), -енн(я), -н(я), -инн(я), -ив(о), -ев(о)</i>. Літери <i>и, і</i> в словах іншомовного походження. Буква <i>у</i> після <i>ж, ш</i> у словах, запозичених із французької мови. Знак м'якшення, апостроф. Будова слова. Основа слова, закінчення, нульове закінчення. Слова, які не мають закінчення. Морфеми. Спільнокореневі слова й форми слова. Суфікси в збірних іменниках. Розбір слова за будовою.	помічає й виправляє граматичні помилки та стилістичні недоліки в уживанні іменників; доповнює тексти на визначену соціокультурну тему, використовуючи вивчені виражальні можливості іменника й уникаючи помилок, зазначених у програмі; відрізняє словосполучення від слова (форми слова) і речення; розпізнає види речень за метою висловлювання, окличні речення; межі речень у тексті, граматичну основу речення, головне й залежне слова в словосполученні; правильно інтонує речення різних видів; розрізняє звертання; правильно інтонує речення зі звертанням; ставить розділові знаки при звертанні; ставить і обґрунтовує розділові знаки в кінці речення; знаходить і виправляє граматичні та пунктуаційні помилки; добирає синонімічні словосполучення й речення, різні за будовою, а також фразеологізми; формулює теми текстів у формі словосполучень і речень; переказує своїми словами почуте й прочитане, уживаючи прислів'я та приказки; використовує в мовленні виразні й доцільні словосполучення з ряду синонімічних, різні за будовою та метою висловлювання речення, прислів'я, крилаті вислови; розрізняє в словах тверді й м'які, дзвінкі та глухі приголосні, ненаголошені й наголошені голосні звуки; знає співвідношення звуків і літер; пояснює звукове значення літер <i>я, ю, є, ї</i> та <i>щ</i>;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
		Словосполучення. Відмінність словосполучення від слова та речення. Головне й залежне слова в словосполученні. Поширені, непоширені словосполучення. Граматична помилка та її умовне позначення (<i>практично</i>). Речення, його граматична основа (підмет і присудок). Види підметів та присудків (<i>ознайомлення</i>). Речення з одним головним членом (<i>загальне ознайомлення</i>). Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, спонукальні; за емоційним забарвленням: окличні й неокличні (<i>повторення</i>). Окличні речення (<i>повторення</i>). Звертання, розділові знаки при звертанні	вимовляє звуки в словах відповідно до орфоепічних норм; користується орфоепічним та орфографічним словниками, словником наголосів; складає повідомлення; доповнює твори з певної соціокультурної теми, використовуючи засвоєні слова, афоризми, дотримуючи інтонації як риторико-мелодійного аспекту мовлення, засобів милозвучності, елементів звукової організації тексту, мовних норм
22		Прикметник. Значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Групи прикметників за значенням: якісні, відносні, присвійні. Перехід прикметників з однієї групи в іншу. Ступені порівняння якісних прикметників, їхнє творення. Відмінювання. Повна й коротка форми прикметників. Прикметники твердої та м'якої груп. Уподібнення приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних. Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків (<i>практично</i>). Словотвір. Складні слова. Будова слова. Суфікси відносних і присвійних прикметників. Правопис. Написання <i>н</i> і <i>nn</i> у прикметниках. Написання складних прикметників разом і з дефісом. Буквосполучення <i>чи</i> у прикметниках із суфіксом <i>-н-</i>. Подвоєння літер. Знак м'якшення. Апостроф.	Учень/учениця: знає морфологічні ознаки прикметника, його синтаксичну роль; знаходить прикметники в реченні; визначає значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль прикметника в реченні; відмінює прикметники твердої та м'якої груп; утворює якісні, відносні та присвійні прикметники від інших частин мови за допомогою відомих способів словотворення; правильно утворює форми вищого та найвищого ступенів порівняння якісних прикметників; складає з прикметниками речення; уживає прикметники у власному мовленні; розпізнає явища уподібнення, спрощення, чергування; вимовляє приголосні звуки відповідно до орфоепічних норм; правильно пише прикметники з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
		Другорядні члени речення. Означення. Неузгоджене означення (<i>ознайомлення</i>). Додаток. Обставина. Речення поширені й непоширені. Однорідні члени речення. Кома між однорідними членами речення. Узагальнювальне слово при однорідних членах речення. Двокрапка і тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами. Кома між частинами складного речення, що мають будову простих речень, входять у складне і з'єднані безсполучниковим зв'язком або сполучниками	розрізняє другорядні члени речення; розрізняє однорідні члени речення; правильно ставить розділові знаки при однорідних членах речення
4	про- тягом н. р.	Лексикологія. Фразеологія Лексичне значення слова. Однозначні й багатозначні слова (<i>повторення</i>). Уживання багатозначних слів у прямому й переносному значеннях (<i>повторення</i>). Лексична помилка (<i>практично</i>). Загальновживані (нейтральні) та стилістично забарвлені слова. Ознайомлення з тлумачним і перекладним словниками. Групи слів за значенням: синоніми, антоніми, омоніми. Пароніми (<i>практично</i>). Ознайомлення зі словниками антонімів, синонімів, паронімів. Уживання вивчених частин мови як синонімів і антонімів, у прямому й переносному значеннях. Фразеологізми. Поняття про фразеологізм, його лексичне значення. Джерела українських фразеологізмів. Прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми як різновиди фразеологізмів. Фразеологізми в ролі членів речення. Ознайомлення із фразеологічним словником.	Учень/учениця: знає, що вивчають лексикологія та фразеологія; визначає належність слів до певної лексичної категорії: однозначні та багатозначні, загальновживані (нейтральні) та стилістично забарвлені слова, групи слів за значенням, фразеологізми, а також їхню роль у тексті; пояснює (у нескладних випадках) значення відомих слів, їхнє походження, значення фразеологізмів, прислів'їв, приказок, крилатих висловів; користується тлумачним, перекладним і фразеологічним словниками, словниками синонімів, антонімів, паронімів, іншомовних слів; добирає з-поміж синонімів, антонімів, фразеологізмів ті, що найбільше відповідають контексту; редагує тексти з лексичними помилками; використовує вивчені лексичні мовні засоби, зокрема слова в переносному значенні, синоніми й антоніми, епітети й порівняння в стандартних і нестандартних мовленнєвих ситуаціях, удосконалюючи мовне оформлення висловлення;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
		Пряма мова. Діалог Правопис. Розділові знаки при прямій мові. Тире при діалозі. Ознайомлення з найбільш уживаними вставними словами (<i>практично</i>). Відокремлення вставних слів на письмі комами. Культура мовлення Дотримання лексичних норм літературної мови. Використання слів відповідно до їхнього значення. Виправдані й невинувачені повторення слів у висловленні. Доречне вживання вивчених пластів лексики у власному мовленні. Додержання правильної інтонації в реченнях із прямою мовою й у діалогах, з однорідними членами речення, звертаннями, вставними словами. Інтонування розповідних, питальних, спонукальних і окличних речень. Синоніміка речень із прямою і непрямою мовою. Засвоєння складних випадків слововживання. Правильна вимова наголошених і ненаголошених голосних. Правильне вживання іменників спільного роду, відмінкових форм іменників, кличного відмінка при звертанні. Уникнення помилок у визначенні роду певних іменників (<i>Сибір, путь, біль</i>). Правильне вживання в мовленні ступенів порівняння прикметників	розрізняє слова автора й пряму мову в реченні; правильно інтонуює речення з прямою мовою; ставить і обґрунтовує розділові знаки при прямій мові та діалозі; знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила; оцінює роль діалогів у художніх творах; складає висловлення, використовуючи речення з прямою мовою та діалогом, із засвоєними словами або висловами для докладної, точної, виразної передачі почутого або прочитаного; додержує культури мовлення, знаходить і виправляє недоліки й помилки в змісті; правильно інтонуює речення з однорідними членами, вставними словами, складні речення
5	5	Повторення й узагальнення в кінці року Морфологія. Синтаксис і пунктуація. Будова слова. Орфографія. Фонетика й графіка. Орфоепія й графіка	Учень/учениця: повторює вивчені відомості; класифікує й систематизує їх; узагальнює поняття, закономірності, правила й винятки з них

6-й клас
(122 год, 3,5 год на тиждень)

(7 год — резерв годин для використання на розсуд учителя.

Контрольні роботи проводяться за рахунок годин, указаних у таблиці)

Мовленнєва змістова лінія

(23 год (заг.) протягом н. р., зокрема й на уроках опрацювання мовних тем)

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
1	7	Відомості про мовлення Загальне уявлення про мовлення як діяльність, види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо) та їхні особливості, ситуацію спілкування. Мета спілкування й адресат мовлення; основні правила спілкування. Тема й основна думка висловлення, мета й місце спілкування (<i>поглиблення вивченого</i>). Повторення вивченого про текст, його основні ознаки, використання мовних засобів зв'язку між його частинами. Усне й писемне мовлення (висловлення). Простий план власного висловлення. Складний план готового тексту. Основні джерела добору матеріалу до твору. Стилі мовлення, сфера їхнього використання. Офіційно-діловий стиль. Типи мовлення: розповідь, опис, роздум; оцінка предмета (явища). Особливості будови опису природи й приміщення, елементарного роздуму. Сполучення в одному тексті різних типів мовлення. Жанри мовлення: оповідання, план роботи, оголошення; особливості їхньої будови. Елементи риторики. Ознайомлення з практичними засобами, етикетними формулами риторики	Учень/учениця: розрізняє такі поняття, як <i>мовлення, спілкування, види мовленнєвої діяльності, монолог, діалог, адресат мовлення; усна й письмова, монологічна та діалогічна форми спілкування</i>; визначає ситуацію спілкування, її складники, усвідомлює основні правила спілкування, вимоги до мовлення; визначає істотні ознаки тексту, тему, основну думку, мікротему висловлення, мету спілкування; належність тексту до певного стилю (розмовного, художнього, наукового, офіційно-ділового), типу (розповіді, опису, роздуму), розрізняє оцінку й опис предмета (явища), належність тексту до певного жанру мовлення; виокремлює в тексті абзаци, мікротеми; знаходить мовні засоби зв'язку речень у тексті, ключові слова; складає простий і складний план тексту; знаходить і виправляє помилки в змісті, будові висловлення; аналізує й оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення); аналізує мовленнєві ситуації, визначає тему висловлення, усвідомлює мету ораторського виступу, виявляє свою позицію; висловлює свою думку, дотримуючи вимог точності, виразності мовлення, темпу, тону, гучності, ритміки, дикції; бере активну участь у рольових іграх, діалозі; збирає й систематизує матеріал до твору

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
2	1	Види робіт Аудіювання (слухання-розуміння) Слухання-розуміння текстів діалогічного та монологічного характеру вивчених стилів, типів і жанрів мовлення. Сприймання авторської оцінки Читання (мовчки і вголос) Читання мовчки текстів діалогічного й монологічного характеру, що належать до стилів: розмовного, художнього, офіційно-ділового, наукового; типів: розповіді, опису (зокрема, опису приміщення й природи), роздуму; жанрів мовлення: оповідання, статті, п'єси, вірша, казки, байки, легенди, переказу, пісні, загадки, прислів'я, приказки	Учень/учениця: розуміє з одного прослуховування фактичний зміст висловлень інших людей, стежить за змістом мовлення та його особливостями; виконує завдання до тексту; визначає тему й основну думку, причиново-наслідкові зв'язки, основну й другорядну інформацію; розрізняє емоційно-оцінну інформацію, частини тексту за поданим простим планом; оцінює особливості змісту, форми та будови почутого тексту; висловлює ставлення до змісту; формулює власні судження Учень/учениця: читає мовчки відповідно до свого віку незнайомі тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення; переглядає більші за обсягом тексти, ніж у попередніх класах, швидко знаходячи в них указані вчителем елементи тексту й змісту (виділені спеціальним шрифтом слова, розділові знаки, виноски, кількість абзаців на сторінці тощо, пряму мову й діалог, порівняння, опис чи роздум, висновки, ключові слова або пропущені слова тощо), основну й другорядну інформацію; осмислює й запам'ятовує найважливіші змістові віхи прочитаного; аналізує структуру тексту, виділяючи в ньому мікротеми; добирає до текстів заголовки; складає складний план готового тексту; оцінює прочитаний текст щодо новизни його змісту, виразності мовного оформлення, задуму мовця тощо;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
		Виразне читання вголос художніх, ділових, науково-популярних текстів, що належать до таких жанрів мовлення, як оповідання, стаття, п'єса, казка, байка, прислів'я, приказка, загадка	висловлює своє ставлення до змісту прочитаного тексту, критично формулюючи власні судження; читає вголос знайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення (складніші порівняно з попереднім класом) плавно, з дикцією; ділить речення на смислові відрізки; виділяє голосом ключові слова, ураховуючи ситуацію спілкування; оцінює прочитаний уголос текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення)
3	3	Перекази за простим і складним планом <i>Говоріння</i> Докладні перекази художніх текстів розповідного характеру з елементами опису природи. Вибірковий переказ тексту наукового стилю з елементами роздуму. <i>Письмо</i> Докладні перекази художніх текстів розповідного характеру з елементами опису приміщення та тексту-роздуму. Вибірковий переказ художнього тексту розповідного характеру з елементами опису природи	Учень/учениця: переказує докладно/вибірково (усно й письмово) почуті й прочитані тексти різних стилів і типів мовлення за самостійно чи колективно складеним простим і складним планом, підпорядковуючи висловлення темі та основній думці, з дотриманням композиції, мовних, стильових особливостей та авторського задуму; помічає й виправляє недоліки у своєму й чужому мовленні; оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення)
4	1	<i>Створення власних висловлень</i> <i>Діалогічне мовлення</i> Діалог етикетного характеру, його розігрування відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної з особистими враженнями від певних подій, спостереженнями, обміном думками, життєвим досвідом учнів	Учень/учениця: складає й розігрує діалоги певного обсягу відповідно до запропонованої ситуації спілкування, запитань, досягаючи комунікативної мети; дотримує норм української літературної мови; висловлює особисту позицію щодо обговорюваної теми, дотримуючись правил спілкування, уживає прислів'я й приказки для висновків та узагальнень;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проектом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально- пізнавальної діяльності учнів
	11	Монологічне мовлення Твори за простим планом. Говоріння Твори-описи приміщення й природи на основі особистих вражень у художньому стилі. Твір-оповідання за жанровою картиною. Повідомлення на лінгвістичну тему в науковому стилі. Письмо Твір-опис природи за картиною в художньому стилі. Твір-роздум про вчинки людей на основі власних спостережень і вражень у художньому стилі. Твір-оповідання на основі побаченого. <i>Ділові папери.</i> План роботи. Оголошення	оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення); добирає й систематизує для самостійних висловлень матеріал на основі різних інформаційних джерел (зокрема, ресурсів інтернету). Учень/учениця: складає усні й письмові твори за простим планом, обираючи відповідний до ситуації спілкування та задуму стиль мовлення (розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий); тип мовлення (зокрема, твір-опис приміщення й природи, твір-роздум про вчинки людей); жанри мовлення (оповідання на основі побаченого, повідомлення, план роботи, оголошення); мовні засоби, ураховуючи особливості ситуації спілкування, відповідно до заданої будови (вступ, основна частина, кінцівка), комунікативного завдання; додержує вимог до мовлення й основних правил спілкування; помічає й виправляє недоліки у своєму й чужому мовленні; оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення)

Мовна змістова лінія (92 год)

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проектом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1	1	Вступ. Краса й багатство української мови	Учень/учениця: знає й розуміє особливості української мови, які забезпечують точність, виразність, образність вислову; добирає засоби мови, відповідні меті й ситуації спілкування; усвідомлює естетичну цінність української мови; оцінює словникове багатство української мови; розуміє й обґрунтовує необхідність вільного володіння державною мовою

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
2	7	Повторення вивченого Загальна характеристика основних розділів науки про мову. Загальна характеристика іменника, прикметника. Групи іменників I–II відмін. Правопис. Написання іменників з великої літери й у лапках. Літери, що позначають голосні звуки в закінченнях іменників, прикметників, дієслів. Написання префіксів <i>пре-, при-, прі-, роз-, без-, з-, с-</i>. Подвоєння літер (подовження приголосних). Апостроф. Знак м'якшення. Правопис відмінкових закінчень. Речення. Види речень за метою висловлювання, емоційним забарвленням. Головні й другорядні члени речення. Просте, складне речення. Звертання, однорідні члени речення, вставні слова в простому реченні. Розділові знаки в простому реченні. Звуки мови й звуки мовлення. Позначення звуків мовлення на письмі. Лексикологія. Групи слів за значенням. Фразеологія. Будова слова. Корінь, суфікс, префікс і закінчення — значущі частини слова	Учень/учениця: визначає, що вивчають розділи науки про мову; розпізнає вивчені частини мови, визначаючи їхні істотні ознаки; правильно пише слова з вивченими орфограмами; розпізнає види речень за метою висловлювання, за інтонацією, емоційним забарвленням; визначає граматичну основу речення, другорядні члени речення; визначає однорідні члени речення, звертання, вставні слова; ставить розділові знаки в кінці речення, при звертанні, однорідних членах речення, вставних словах; знаходить і виправляє орфографічні й пунктуаційні помилки на вивчені правила; пояснює вивчені орфограми та розділові знаки; користується орфографічним, орфоепічним і тлумачним словниками; визначає в слові основу, закінчення, корінь, префікс, суфікс; будує речення з вивченими частинами мови, використовуючи слова в прямому та переносному значенні, як синоніми й антоніми; розрізняє в словах тверді й м'які, дзвінкі та глухі приголосні, ненаголошені й наголошені голосні звуки; знаходить і виправляє орфоепічні й орфографічні помилки на вивчені правила

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
3	92	Морфологія. Орфографія. Синтаксис. Пунктуація. Фонетика. Графіка. Орфоепія. Будова слова. Словотвір	
	26	Числівник як частина мови. Групи числівників за значенням і будовою. Розряди кількісних числівників. Відмінювання числівників. Синтаксична роль числівників. Види підмета (<i>ознайомлення</i>). Тире між підметом і присудком. Фонетичний запис слів. Співвідношення звуків і літер. Спрощення (буквосполучення <i>ждн, здн, стн, стл</i>). Уподібнення приголосних за м'якістю. Правильне наголошування слів. Правопис складних і складених числівників . Знак м'якшення в числівниках. Буква <i>ь</i> у кінці числівників і перед закінченням у непрямих відмінках. Сполучення <i>йо, ьо</i> . Написання разом порядкових числівників із <i>-тисячний</i> . Поєднання числівників з іменниками. Розбір слова за будовою	Учень/учениця: знає загальне значення числівника, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль у реченні; знаходить числівники в тексті; визначає їхні граматичні ознаки; правильно утворює й уживає відмінкові форми числівників; правильно поєднує числівники з іменниками; правильно пише числівники з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; пояснює правопис числівників; правильно вимовляє числівники; знає співвідношення звуків і букв; виділяє в слові всі його значущі частини
	11	Займенник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки. Розряди займенників. Синтаксична роль займенників. Тире між підметом і присудком. Вставні слова і сполучення слів (<i>повторення</i>). Пряма мова. Діалог. Звертання (<i>повторення</i>). Фонетичний запис слів. Співвідношення звуків і літер. Правильне наголошування слів. Правопис займенників . Приставна буква <i>н</i> у формах особових і вказівних займенників. Написання разом і з дефісом неозначених займенників. Правопис заперечних займенників. Написання займенників із прийменниками окремо. Розбір слова за будовою	Учень/учениця: усвідомлює загальне значення, морфологічні ознаки й синтаксичну роль займенника; знаходить займенники в тексті; визначає їхні морфологічні ознаки й синтаксичну роль у реченні; відрізняє займенники від інших частин мови; утворює неозначені й заперечні займенники; правильно відмінює займенники різних розрядів; правильно визначає розряд займенників <i>його, її, їх</i> ; пояснює правопис займенників; помічає й виправляє помилки в написанні та вживанні займенників; використовує займенники для зв'язку речень у тексті; правильно поєднує займенники з прийменниками; правильно наголошує займенники; знає співвідношення звуків і букв; визначає в слові всі його значущі частини

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
	14 (заг.) про- тя- гом н. р.	Узагальнення вивченого про іменні частини мови. Словотвір. Орфографія Змінювання і творення слів. Твірне слово. Основні способи словотворення. Словотвірний ланцюжок. Складні слова. Сполучні <i>о, е (є)</i> в складних словах. Творення складноскорочених слів. Правопис складних слів разом і з дефісом, написання слів з <i>нів</i>; правопис складноскорочених слів. Зміни приголосних під час творення слів. Вимова та наголошування складних і складноскорочених слів. Головні й другорядні члени речення. Однорідні члени речення. Узагальнювальне слово при однорідних членах речення	Учень/учениця: знає основні способи словотворення; приголосні, що зазнають змін за суфіксального словотворення, знаходить їх у слові, правильно проводить зміни; визначає спосіб творення відомих слів, а також поетичних неологізмів; самостійно утворює нові слова вивченими способами, словотвірний ланцюжок і словотвірне гніздо; знаходить, пояснює й виправляє орфографічні помилки на вивчені правила; користується орфографічним словником; утворює й використовує складноскорочені слова у власному мовленні, правильно узгоджуючи їх із прикметниками та дієсловами; правильно пише і вимовляє складні й складноскорочені слова; складає речення зі словами, що перейшли з однієї частини мови в іншу, висловлення на соціокультурну тему, звертаючи увагу на забезпечення зв'язності тексту; редагує тексти, усуваючи недоліки в їхній будові
30		Дієслово як частина мови. Вид дієслова. Форми дієслів: неозначена форма, особові форми, дієприкметник, дієприслівник, безособові форми на <i>-но, -то</i> (загальне ознайомлення). Особові дієслова. Способи дієслів. Час дієслова. Зміна дієслів у минулому часі. Дієслова I і II дієвідмін. Дієвідмінювання дієслів теперішнього й майбутнього часу. Синтаксична роль дієслова. Види присудків (ознайомлення). Фонетичний запис слів. Співвідношення звуків і літер. Правильне наголошування слів.	Учень/учениця: усвідомлює значення дієслова, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль; знаходить дієслово в реченні; визначає форми дієслова, граматичні ознаки, належність дієслова до певної дієвідміни, засоби творення видових пар дієслів; правильно вимовляє й пише дієслова; аргументує написання орфограм; знаходить і виправляє допущені помилки на вивчені орфографічні правила, а також помилки у формі залежного слова;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
		Чергування приголосних у дієсловах. Особливості вимови дієслів на <i>-ться, -шся</i>. Правопис <i>-ться, -шся</i> в кінці дієслів (<i>повторення</i>). Букви <i>е, и</i> в особових закінченнях дієслів I і II дієвідмін (<i>повторення</i>). <i>Не</i> з дієсловами (<i>повторення</i>). Буква <i>ь</i> у дієсловах наказового способу. Частка <i>би (б)</i> з дієсловами умовного способу. Розбір слова за будовою. Способи творення дієслів. Творення дієслів умовного й наказового способів	правильно використовує форми дієслів у мовленні; аналізує випадки використання дієслів зі стилістичною метою, визначаючи їхні виражальні можливості; правильно наголошує дієслова; знає співвідношення звуків і букв; виділяє в слові всі його значущі частини
4	проти- ном н. р.	Лексикологія. Фразеологія Засвоєння числівників на позначення дат і годин. Числівники у фразеологізмах; засвоєння таких фразеологізмів. Пряма мова. Діалог Правопис. Розділові знаки при прямій мові. Тире при діалозі. Ознайомлення з найбільш уживаними вставними словами (<i>практично</i>). Виділення вставних слів на письмі комами. Культура мовлення Дотримання лексичних норм літературної мови. Використання слів відповідно до їхнього значення. виправдані й не виправдані повтори слів у висловленні. Уживання займенників як сполучних слів для зв'язку речень у тексті. Використання особового займенника <i>Ви</i> під час увічливого звертання до однієї особи. Додержання правильної інтонації в реченнях із прямою мовою й у діалогах, з однорідними членами речення, звертаннями, вставними словами. Інтонування розповідних, питальних, спонукальних і окличних речень. Синоніміка речень із прямою й непрямою мовою. Засвоєння складних випадків слововживання.	Учень/учениця: усвідомлює роль числівників у досягненні точності й виразності мовлення; складає речення, висловлення з використанням прислів'їв, крилатих висловів, до складу яких входять вивчені частини мови; створює діалоги з використанням дат і точного позначення часу, а також усні, письмові висловлення на певну тему, використовуючи виражальні можливості числівників; створює монологи й діалогі-роздуми про вчинки людей із використанням виражальних можливостей вивчених частин мови для розкриття задуму висловлення; помічає й виправляє помилки в написанні та вживанні вивчених частин мови; використовує займенники для зв'язку речень у тексті; конструює речення з дієсловами в усіх часах й особових формах, зокрема в переносному значенні;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
		Правильна вимова наголошених і не-наголошених голосних. Правильне вживання кількісних числівників з іменниками в усіх відмінках. Уживання числівників для позначення дат, часу (годин). Вимова та наголошування складних і складноскорочених слів; правильне вживання їх у мовленні з прикметниками й дієсловами. Складні випадки слововживання. Уживання одних способів дієслів чи форм часу замість інших	складає усні й письмові висловлення за певною соціокультурною темою, використовуючи виражальні можливості вивчених частин мови
5	4	Повторення й узагальнення в кінці року	Учень/учениця: повторює вивчені відомості; класифікує й систематизує їх; узагальнює поняття, закономірності, правила й винятки з них

7-й клас

(88 год, 2,5 год на тиждень)

(3 год — резерв годин для використання на розсуд учителя.

Контрольні роботи проводяться за рахунок годин, указаних у таблиці)

Мовленнява змістова лінія

(22 год (заг.) протягом н. р., зокрема й на уроках опрацювання мовних тем)

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1	3	Відомості про мовлення Повторення й поглиблення вивченого про текст, його структурні особливості, мовні засоби зв'язку речень у тексті. Мікротема тексту <i>(практично)</i> . Повторення вивченого про стилі мовлення. Поняття про публіцистичний стиль. Складний план власного висловлення <i>(практично)</i> . Повторення вивченого про типи мовлення. Особливості побудови опису зовнішності людини, опису дій, роздуму дискусійного характеру. Жанри мовлення: оповідання, замітка, звіт, особливості їхньої побудови. Стилістична помилка <i>(практично)</i>	Учень/учениця: розпізнає текст, його структурні особливості, загальні мовні засоби міжфразового зв'язку в тексті; визначає мікротеми тексту; складає план тексту; редагує тексти; визначає ситуацію спілкування, стилі мовлення; типи; жанри, особливості їхньої побудови; розуміє призначення різних стилів; знає й називає сферу вживання, загальні ознаки, види висловлень публіцистичного стилю; знаходить і виправляє стилістичні помилки

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
2	1	Види робіт Аудіювання (слухання-розуміння) Розрізнення на слух відомої й нової інформації, поділ прослуханого тексту на частини, розуміння логічного й емоційно-оцінного компонентів його змісту, сприймання на слух прямо не вираженої емоційно-оцінної інформації. Слухання-розуміння текстів діалогічного й монологічного характеру, що належать до різних стилів і типів мовлення (зокрема, опису зовнішності людини, виконання дій, роздуму дискусійного характеру); жанрів мовлення: оповідання, статті, нарису, звіту, казки, пісні, легенди, переказу, байки, загадки, прислів'я, приказки (об'єднаних певною темою). Читання (мовчки і вголос) Читання мовчки текстів діалогічного й монологічного характеру, що належать до таких стилів: художнього, наукового, офіційно-ділового, публіцистичного, розмовного; типів мовлення: розповіді, опису, роздуму (зокрема, опису зовнішності людини, роздуму дискусійного характеру); жанрів: оповідання, статті, нарису, замітки, п'єси, казки, пісні, легенди, переказу, байки, загадки, прислів'я, приказки. Ознайомлювальне читання (<i>практично</i>).	Учень/учениця: розуміє з одного прослуховування фактичний зміст незнайомого тексту, тему та основну думку; прогнозує зміст висловлення за формулюванням теми, поданим планом; виокремлює ключові слова й записує їх у процесі слухання; розрізняє прямо не виражену в тексті емоційно-оцінну інформацію; спеціальні засоби для виділення основних положень тексту; відому й нову інформацію; визначає основну й другорядну інформацію, причиново-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні засоби в текстах (складніших порівняно з попередніми класами); складає простий план почутого; оцінює прослухане, співвідносячи його із задумом мовця, своїм життєвим досвідом. Учень/учениця: читає мовчки відповідно до свого віку незнайомі тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення; користується з певною метою залежно від мовленнєвої ситуації ознайомлювальним видом читання (відшукує потрібну інформацію, читаючи заголовки, назву, анотацію, початок, кінцівку, окремі фрагменти тексту, орієнтується в його композиції, виділяє ключові слова, основну й другорядну інформацію, ділить текст на змістові частини, максимально повно охоплює дібраний матеріал); складає складний план прочитаного; визначає причиново-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні особливості тексту; оцінює прочитане (його зміст, форму, авторський задум і мовне оформлення).

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
		Виразне читання вголос художніх, науково-популярних, публіцистичних текстів, що належать до таких жанрів мовлення, як оповідання, п'єса, стаття, нарис, замітка, переказ, легенда, байка, вірш, пісня, прислів'я, усмішка (вивчення деяких напам'ять або близько до тексту для збагачення власного мовлення)	Учень/учениця: виразно читає вголос знайомі тексти (складніші порівняно з попередніми класами) різних стилів, типів і жанрів мовлення плавно, з гарною дикцією відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, виражає за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту авторський задум; оцінює прочитаний уголос текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення)
3	7	Перекази за простим і складним планом. <i>Говоріння</i> Докладний переказ розповідного тексту художнього стилю з елементами опису зовнішності людини. Докладний переказ тексту публіцистичного стилю з елементами роздуму. Вибірковий переказ тексту наукового стилю. <i>Письмо</i> Стислий переказ тексту-роздуму дискусійного характеру в публіцистичному стилі. Стислий переказ розповідного тексту художнього стилю про виконання певних дій	Учень/учениця: переказує докладно/вибірково й стисло (усно і письмово) прослухані та прочитані тексти різних стилів і типів мовлення, підпорядковуючи висловлення темі й основній думці, з урахуванням комунікативного завдання, композиції, мовних, стильових особливостей та авторського задуму, за самостійно чи колективно складеним простим і складним планом; оцінює текст (його зміст, форму, авторський задум і мовне оформлення)
4	1	<i>Створення власних висловлень</i> <i>Діалогічне мовлення</i> Діалог, який доповнює почутий або прочитаний текст, його розігрування відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної з характеристикою людей; діалог дискусійного характеру.	Учень/учениця: складає діалог за зразком, поданим початком або закінченням, діалоги до монологічних текстів, доповнює відсутні репліки в поданому діалозі; розіграє діалог відповідно до запропонованої ситуації спілкування, досягаючи комунікативної мети, аргументуючи висловлені тези, спростовуючи помилкові висловлення співрозмовника; додержує норм української літературної мови й правил спілкування;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
	10	Монологічне мовлення Твори за простим і складним планом. Складання есе. Говоріння Твір-опис дій на основі власних спостережень у художньому стилі. Письмо Твір-опис зовнішності людини за картиною в художньому стилі. Твір розповідного характеру про виконання автором улюбленої справи в художньому стилі. Твір-оповідання за поданим сюжетом. Портретний нарис у публіцистичному стилі. Анотація. Есе. <i>Ділові папери. Звіт</i>	висловлює особисту позицію щодо обговорюваної теми, добираючи цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, даючи влучну, дотепну відповідь із використанням прислів'їв і приказок; оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення). Учень/учениця: складає усні й письмові твори за простим і складним планом, есе, обираючи відповідно до ситуації спілкування стиль мовлення (розмовний, художній, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий), типи мовлення (зокрема, твір-опис зовнішності людини, твір про виконання дій, жанри мовлення (оповідання за поданим сюжетом, портретний нарис, анотація, звіт); мовні засоби відповідно до задуму висловлення, стилю, типу й жанру мовлення; збирає й систематизує матеріал для твору; додержує вимог до мовлення й основних правил спілкування; помічає й виправляє недоліки у власному й чужому мовленні; оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення)

Мовна змістова лінія (63 год)

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1	1	Вступ. Літературна норма української мови	Учень/учениця: усвідомлює поняття <i>літературна мова, літературна норма</i>; розрізняє поняття <i>літературна мова й діалекти</i>
2	1	Повторення та узагальнення вивченого Лексичне значення слів. Вивчені частини мови, їхній правопис	Учень/учениця: називає, що вивчає лексикологія; усвідомлює й аргументує різницю між лексичним і граматичним значеннями слова; визначає належність слів до певної лексичної категорії, оцінює роль їх у тексті;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
			пояснює значення відомих слів, походження їх, значення прислів'їв, приказок, крилатих висловів; користується тлумачним словником, словниками синонімів, антонімів, словником іншомовних слів; добирає з-поміж синонімів, антонімів найбільш відповідні контексту; редагує тексти з лексичними помилками; використовує виражальні можливості вивчених лексичних засобів у власному мовленні; знаходить у реченні вивчені частини мови, орфограми
3	61	Лексикологія. Фразеологія. Морфологія. Орфографія. Синтаксис. Пунктуація. Фонетика. Графіка. Орфоепія. Будова слова. Словотвір	
	10	Лексикологія. Групи слів за походженням: власне українські й запозичені (іншомовного походження) слова. Тлумачний словник української мови. Словник іншомовних слів. Активна й пасивна лексика української мови: застарілі слова (архаїзми й історизми), неологізми, пароніми. Групи слів за вживанням: загально-вживані й стилістично забарвлені слова, діалектні, професійні слова й терміни, просторічні слова. Офіційно-ділова лексика. Фразеологія. Фразеологізм, його лексичне значення. Прислів'я, приказки, крилаті вирази, афоризми як різновиди фразеологізмів. Фразеологізми в ролі членів речення	Учень/учениця: усвідомлює основні терміни розділу, їхнє значення; визначає лексичне значення слова, групи слів за значенням, походженням, уживанням у мові; розкриває значення фразеологізмів, прислів'їв, приказок, крилатих висловів; визначає стилістичну роль діалектизмів, професійних слів, термінів, архаїзмів, неологізмів і фразеологізмів у художніх і науково-публіцистичних текстах; доводить аргументовано належність слова до певної групи лексики; редагує тексти з лексичними помилками; доречно використовує у власному мовленні вивчені пласти лексики, фразеологізми; користується словниками різних типів; складає й розігрує діалоги за певною ситуацією
	10	Дієприкметник як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.	Учень/учениця: усвідомлює загальне значення дієприкметника, його морфологічні ознаки, синтаксичну роль;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
		Активні й пасивні дієприкметники. Творення та відмінювання активних і пасивних дієприкметників теперішнього й минулого часу. Дієприкметниковий зворот. Безособові дієслівні форми на <i>-но</i>, <i>-то</i>. Правопис Правопис відмінкових закінчень дієприкметників. Розділові знаки в реченнях з дієприкметниковими зворотами. Правопис суфіксів дієприкметників. <i>Н</i> у дієприкметниках та <i>nn</i> у прикметниках дієприкметникового походження. <i>Не</i> з дієприкметниками. Культура мовлення Правильне використання активних дієприкметників у мовленні. Будова речень з дієприкметниковими зворотами; синоніміка складних і простих речень із дієприкметниковими зворотами. Синоніміка речень активного й пасивного станів. Використання в мовленні безособових форм на <i>-но</i>, <i>-то</i>	відрізняє дієприкметник від прикметника; знаходить у реченні дієприкметник і дієприкметниковий зворот; безособові дієслівні форми на <i>-но</i>, <i>-то</i>; визначає дієприкметники активного й пасивного стану; засоби їх творення; правильно пише дієприкметники; правильно ставить розділові знаки при дієприкметниковому звороті; пояснює правопис дієприкметників і вживання розділових знаків при них; знаходить і виправляє в реченні помилки на вивчені орфографічні, граматичні й пунктуаційні правила; правильно інтонує речення з дієприкметниковими зворотами; складає речення з дієприкметниковими зворотами; заміняє їх підрядним реченням; використовує дієприкметники, дієприкметникові звороти, форми на <i>-но</i>, <i>-то</i>, а також фразеологізми, крилаті вислови, до складу яких входять дієприкметники, у власних висловленнях
10		Дієприслівник як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Вид і час дієприслівників. Дієприслівники недоконаного й доконаного виду, їхнє творення. Дієприслівниковий зворот. Правопис Коми при дієприслівниковому звороті й одиничному дієприслівникові. <i>Не</i> з дієприслівниками. Культура мовлення Правильне вживання дієприслівників у власному мовленні, дотримання інтонації в реченнях з дієприслівниковим зворотом	Учень/учениця: усвідомлює загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль дієприслівника; знаходить дієприслівник, дієприслівниковий зворот у реченні; відрізняє дієприслівник від дієприкметника; визначає граматичні ознаки дієприслівника; правильно пише дієприслівники з вивченими орфограмами; ставить розділові знаки при дієприслівниках і дієприслівникових зворотах; виправляє помилки у вживанні й правописі дієприслівників;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
			правильно будує речення з дієприслівниковими зворотами, інтонує їх; конструює прості речення з дієприслівниками й дієприслівниковими зворотами, замінює їх складними реченнями з підрядними обставинними; читає й переказує тексти з дієприслівниками й дієприслівниковими зворотами; складає монологи й діалоги, використовуючи виражальні можливості дієприслівників і дієприслівникових зворотів
15		Прислівник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прислівників (<i>практично</i>). Ступені порівняння прислівників. Творення й правопис прислівників. Букви <i>н</i> та <i>nn</i> у прислівниках. <i>Не</i> і <i>ні</i> з прислівниками. <i>И</i> та <i>і</i> в кінці прислівників. Правопис прислівників на <i>-о</i>, <i>-е</i>, утворених від прикметників і дієприкметників. Написання прислівників разом, окремо і з дефісом. Написання прислівникових словосполучень типу <i>раз у раз</i>, <i>з дня на день</i>... Прислівники-синоніми й антоніми; прислівники-омоніми до іменників із прийменниками. Фразеологізми й крилаті вислови з прислівниками. Культура мовлення Правильне наголошування прислівників	Учень/учениця: усвідомлює загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль прислівника; знаходить прислівники в реченні, відрізняючи їх від омонімічних і паронімічних частин мови; визначає граматичні ознаки прислівників; утворює ступені порівняння, практично застосовує правила правопису; правильно наголошує прислівники; помічає й виправляє помилки в правописі прислівників; аналізує й визначає роль прислівника в художніх і наукових текстах; складає з прислівниками речення й есе, використовуючи прислівник для зв'язку речень у тексті; створює усні й письмові висловлення на певну соціокультурну тему, використовуючи прислівник як виражальний засіб мовлення
3		Прийменник як службова частина мови. Прийменник як засіб зв'язку слів у словосполученні й реченні. Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника. Види прийменників за будовою. Непохідні й похідні прийменники.	Учень/учениця: знаходить прийменники в реченні; відрізняє їх від сполучників і часток; правильно поєднує з іменниками; застосовує правила правопису прийменників, знаходить і виправляє помилки в їхньому правописі;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
		Правопис Написання похідних прийменників разом, окремо і з дефісом. Синонімічні й антонімічні прийменники. Прийменниково-іменникові конструкції в ролі членів речення. Культура мовлення Особливості вживання деяких прийменників з іменниками, числівниками, займенниками. Прийменники-синоніми як засіб милозвучності мови (<i>в-у, з-зі-із-зо</i>)	аналізує тексти щодо правильності використання прийменників із відмінковими формами іменників; складає речення з різноманітними прийменниково-іменниковими конструкціями; редагує тексти щодо правильності використання прийменникових засобів милозвучності мовлення
5		Сполучник як службова частина мови. Види сполучників за будовою, походженням. Використання сполучників у простому і складному реченнях: сполучники сурядності й підрядності. Правопис Написання сполучників разом та окремо. Розрізнення сполучників та однозвучних слів. Синонімічні й антонімічні сполучники	Учень/учениця: знаходить сполучники в реченні, відрізняє їх від прийменників і часток; визначає види сполучників за будовою, способом використання в простому й складному реченнях; правильно пише сполучники; помічає й виправляє помилки в їхньому написанні; правильно аналізує наукові тексти щодо функції в них похідних складених сполучників; використовує сполучники у власних висловленнях відповідно до функціонального призначення, складаючи прості й складні речення; редагує речення, доцільно замінюючи сполучники синонімічними
4		Частка як службова частина мови. Розряди часток за значенням. Правопис <i>Не і ні</i> з різними частинами мови (<i>узагальнення</i>). Написання часток <i>-бо, -но, -то, -от, -таки</i>. Синонімічні та антонімічні частки	Учень/учениця: знаходить частки в реченні, відрізняє від інших службових частин мови; визначає частки за їхньою роллю в реченні; правильно пише частки; знаходить і пояснює орфограми в частках за допомогою правил; самостійно знаходить і виправляє помилки в правописі; аналізує тексти щодо використання в них часток як виражального засобу;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
			редагує тексти щодо правильності використання модальних часток; створює висловлення, правильно використовуючи частки
	2	Вигук як особлива частина мови. Групи вигуків за значенням. Дефіс у вигуках. Кома і знак оклику при вигуках. Найуживаніші фразеологізми (зокрема, приказки й прислів'я) з вигуками. Культура мовлення Правильне читання речень з вигуками	Учень/учениця: знаходить вигуки в реченні; визначає належність вигука до відповідної групи за значенням; відрізняє їх від часток; правильно пише вигуки й ставить розділові знаки при них; пояснює написання вигуків, розділові знаки при них; аналізує тексти щодо ролі в них вигуків; доречно використовує вигуки у власному мовленні
4	2	Узагальнення й систематизація вивченого про частини мови, їхній правопис і використання в мовленні	Учень/учениця: визначає в реченні всі частини мови, називаючи їхні граматичні ознаки; правильно пише й пояснює орфограми; самостійно помічає й виправляє помилки в усному й писемному мовленні

8-й клас

(70 год, 2 год на тиждень)

(4 год — резерв годин для використання на розсуд учителя.

Контрольні роботи проводяться за рахунок годин, указаних у таблиці)

Мовленнєва змістова лінія

(16 год (заг.) протягом н. р., зокрема й на уроках опрацювання мовних тем)

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1	2	Відомості про мовлення Повторення відомостей про мовлення, текст, стилі, жанри й типи мовлення; засоби міжфразового зв'язку в тексті. Різновиди аудіювання: ознайомлювальне, вивчальне, критичне. Особливості будови опису місцевості, пам'яток історії й культури.	Учень/учениця: усвідомлює такі поняття, як <i>види, форми мовлення, вимоги до мовлення, складники ситуації спілкування</i> ; розрізняє різновиди аудіювання й читання; аналізує текст, його основні ознаки й будову;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
		Жанри мовлення: оповідання, по- відомлення, тематичні виписки, конспект прочитаного, інтерв'ю, особливості їхньої будови	визначає види зв'язку речень у тек- сті, загальні мовні засоби міжфра- зового зв'язку; розрізняє стилі, сферу їхнього вико- ристання, типи і жанри мовлення; виявляє стилістичні помилки в тексті й виправляє їх
2	1	Види робіт Аудіювання (слухання-розуміння) Аудіювання тексту, що містить слова різних груп: за значенням (синоніми, антоніми), за походжен- ням (власне українські й запозиче- ні, зокрема іншомовного походжен- ня), активну й пасивну лексику (застарілі слова та неологізми), за вживанням (загальноновживані та стилістично забарвлені, діалектні, професійні слова й терміни). Аудіювання поетичних текстів, щоденникових записів та уривків з листування відомих людей, ана- ліз ролі односкладних і неповних речень у них. Формулювання висновків про значення односклад- них речень у мовленні. Аудіювання текстів, які містять прямо виражену спонукальну ін- формацію. Особливості орієн- тування в ситуації спілкування в інтернет-просторі, зокрема в соц- мережах. Аудіювання аудіозаписів уривків з виступів відомих ораторів (у пуб- ліцистичному стилі), з літератур- них творів (у художньому стилі), з побутових розмов (у розмовному стилі), у яких ужито звертання. Формулювання висновків стосовно ролі звертань у мовленні, зокре- ма значення риторичних звертань.	Учень/учениця: розуміє фактичний зміст, тему та основну думку висловлень інших людей з одного прослуховування; визначає причиново-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні засоби в текстах; користується з певною метою за- лежно від мовленнєвої ситуації різними видами слухання: ознайо- млювальним (розуміє загальний зміст повідомлення), вивчальним (усвідомлює всі елементи почу- того й запам'ятовує їх, розрізняє основну й другорядну інформацію), критичним (творчо, критично фор- мулює власні судження); визначає зображувально-виражаль- ні засоби тексту (зокрема, помі- чає мовні засоби, що забезпечують зв'язність тексту); аргументи, вико- ристані в тексті для підтвердження двох чи більше поглядів, думок; прямо виражену спонукальну ін- формацію в тексті; формулює висновки щодо сприйня- того, оцінює прослухане.

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
		Читання (мовчки і вголос) Читання мовчки текстів, що належать до стилів: розмовного, художнього, офіційно-ділового, наукового, публіцистичного; типів: розповідь, опис (зокрема, опис місцевості, пам'яток історії й культури), роздум; жанрів мовлення, різноманітних жанрів фольклору. Виразне читання вголос художніх, наукових, публіцистичних, ділових текстів, що належать до різних жанрів мовлення	Учень/учениця: читає мовчки незнайомий текст; користується з певною метою залежно від мовленнєвої ситуації вивчальним різновидом читання (глибоко проникаючи в зміст тексту, розуміє взаємозв'язок, послідовність його композиції, з'ясовує незрозумілі фрази, дає власні визначення, максимально повно охоплює нову інформацію, визначає основне й другорядне в тексті, причиново-наслідкові зв'язки між явищами); розрізняє в тексті прямо виражену спонукальну інформацію, різноманітну аргументацію під час обговорення певної проблеми; робить короткі записи (план, тематичні виписки, конспект) у процесі читання; ставить самостійно запитання під час читання й шукає на них відповіді; оцінює прочитане з погляду змісту, форми, авторського задуму й мовного оформлення. Учень/учениця: виразно читає вголос знайомі й незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, виражаючи за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту авторський задум; оцінює прочитаний уголос текст з погляду його змісту, форми, задуму й мовного оформлення

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
3	6	Перекази за складним планом. Говоріння Вибірковий переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в художньому стилі. Письмо Докладний переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в публіцистичному стилі (за простим або складним планом). Стислий переказ розповідного тексту з елементами опису місцевості в художньому стилі	Учень/учениця: переказує докладно, вибірково й стисло (усно чи письмово) прослуханий або прочитаний текст художнього й публіцистичного стилів мовлення, підпорядковуючи висловлення темі та основній думці, дотримуючись композиції, мовних, стильових особливостей та авторського задуму, уникає стилістичних помилок; знаходить і виправляє недоліки в змісті, побудові й мовному оформленні висловлення; оцінює текст щодо його змісту, форми, авторського задуму й мовного оформлення
4	1	Створення власних висловлень Діалогічне мовлення Діалог, складений на основі телепередач, дібраних запитань за текстом, як обмін думками, повідомлення, відповідно до створеної в класі ситуації спілкування, пов'язаної із життєвим досвідом учнів, дискусійного характеру, його розігрування в різних стилях мовлення.	Учень/учениця: складає діалог як обмін думками, повідомлення на основі самостійно дібраних запитань за текстом, прослуханих телепередач, що містять розповідь чи роздум дискусійного характеру; додає чи змінює окремі репліки діалогу відповідно до зміненої ситуації спілкування; підтримує діалог, використовуючи репліки для стимулювання, формули мовленнєвого етикету, демонструючи певний рівень вправності в процесі діалогу (стислість, виразність, доречність тощо), дотримуючись норм української літературної мови; обирає самостійно аспект запропонованої теми, висловлюючи особисту думку щодо її обговорення, використовуючи цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, із власного життєвого досвіду, змінюючи свою думку в разі незаперечних аргументів іншого; оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення)

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
	6	Монологічне мовлення Говоріння Твір-опис місцевості (вулиці, села, міста) на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі. Твір-опис пам'ятки історії й культури за картиною в публіцистичному стилі (за простим або складним планом). Повідомлення на тему про мову, яке вимагає зіставлення й узагальнення матеріалу в науковому стилі. Складання текстів-роздумів, розповідей, розповідей з елементами роздуму, есе, проєктів статей, висловлень про відомих осіб, текстів для розміщення на сайтах, інструкцій, дописів у блогах, відгуків. Письмо Твори-описи місцевості (вулиці, села, міста), пам'яток історії й культури на основі особистих спостережень і вражень або за картиною в художньому стилі (за складним планом). Конспект прочитаного науково-навчального тексту; тематичні виписки. Інтерв'ю в публіцистичному стилі. Ділові папери. План роботи. Виконання проєктів	Учень/учениця: складає усні й письмові твори (за складним планом), обираючи відповідний ситуації спілкування й комунікативному завданню стиль мовлення (розмовний, художній, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий), використовуючи різні типи мовлення (зокрема, твір-опис місцевості, твір-опис пам'яток історії й культури) і жанри мовлення (конспект прочитаного, тематичні виписки, інтерв'ю); використовує засоби образності в тексті, передає причинно-наслідкові зв'язки; додержує основних вимог до мовлення й правил спілкування; знаходить і виправляє недоліки в змісті, будові й мовному оформленні власного й чужого висловлення; оцінює текст (його зміст, форму, задум і мовне оформлення)

Мовна змістова лінія (50 год)

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1	1	Вступ Мова — найважливіший засіб спілкування, пізнання та впливу	Учень/учениця: усвідомлює значення мови як найважливішого засобу спілкування, пізнання та впливу

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проектом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
2	1	Повторення та узагальнення вивченого Пунктуація. Дієприкметниковий, дієприслівниковий звороти. Лексикологія. Фразеологія. Морфологія й орфографія. Основні правила правопису <i>(за вибором учителя)</i>	Учень/учениця: визначає в реченні вивчені частини мови, граматичні ознаки їх, правопис; правильно й доцільно використовує вивчені поняття у власних висловленнях; доречно використовує в мовленні вивчені групи лексики, фразеологізми; користується словниками різних видів
3	2	Синтаксис. Пунктуація Словосполучення й речення. Словосполучення. Будова й види словосполучень за способом вираження головного слова. Речення. Речення прості й складні <i>(повторення)</i>, двоскладні й односкладні. Граматична помилка та її умовне позначення <i>(практично)</i>. Культура мовлення Практичне засвоєння словосполучень, у яких допускаються помилки у формі залежного слова; синонімічність словосполучень різної будови	Учень/учениця: розрізняє поняття <i>синтаксис</i> і <i>пунктуація</i>, <i>голове</i> й <i>залежне</i> слова в словосполученні; аналізує будову словосполучень, види за способом вираження головного слова; будує речення різних видів; правильно інтонує речення різних видів, беручи до уваги й логічний наголос для передачі різних змістових та емоційних відтінків значення; аналізує й оцінює виражальні можливості словосполучень і речень різних видів; правильно ставить розділові знаки, обґрунтовує використання їх за допомогою вивчених правил; конструює словосполучення й речення різних видів, а також синонімічні; редагує тексти, надаючи їм більшої виразності за допомогою вивчених мовних засобів; використовує виражальні можливості речень вивчених видів у власному мовленні

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
4	19	Просте речення. Двоскладне речення. Головні й другорядні члени речення. Підмет і присудок. Способи вираження підмета. Простий і складений присудок (іменний і дієслівний). Способи вираження присудка. Узгодження головних членів речення. Речення поширені й непоширені (<i>повторення</i>). Порядок слів у реченні. Логічний наголос. Означення, додаток і обставина як другорядні члени речення (<i>повторення</i>). Прикладка як різновид означення. Види обставин (за значенням), способи їх вираження. Порівняльний зворот. Правопис Тире між підметом і присудком. Написання непоширених прикладок з дефісом; прикладки, що беруться в лапки. Виділення порівняльних зворотів комами. Внутрішньопредметні зв'язки Культура мовлення й стилістика. Дотримання порядку слів у реченні та логічного наголосу. Правильне використання форм присудка при підметі, вираженому словосполученням або складноскороченим словом. Стилістична роль означень і порівняльних зворотів у художньому мовленні. Міжпредметні зв'язки Епітет і порівняння як художні прийоми (література)	Учень/учениця: розрізняє головні й другорядні члени речення; визначає види присудків, обставин у реченнях, прикладку як різновид означення, способи вираження підмета, присудка й обставин; пише прикладки відповідно до орфографічних норм та обґрунтовує написання; правильно ставить розділові знаки між підметом і присудком, при порівняльному звороті, обґрунтовує їх за допомогою вивчених правил; знаходить і виправляє орфографічні та пунктуаційні помилки на вивчені правила; аналізує будову простого двоскладного речення, будову тексту, засоби зв'язку речень у ньому; оцінює виражальні можливості простого двоскладного речення в текстах різних стилів; удосконалює будову розповідного тексту з елементами опису для зацікавлення слухачів, використовуючи засоби зв'язку речень у тексті; правильно будує висловлення на певну соціокультурну тему, використовуючи відповідну його будову, вивчені засоби зв'язку речень; створює тексти різних стилів, використовуючи синонімічні конструкції

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проектом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
5	7	Односкладне речення. Односкладні прості речення з головним членом у формі присудка (означено-особові, узагальнено-особові, неозначено-особові, безособові) і підмета (називні). Односкладне речення як частина складного речення. Повні й неповні речення. Незакінчені речення, їхні стилістичні функції. Правопис Тире в неповних реченнях. Культура мовлення Речення двоскладні й односкладні різних видів як синтаксичні синоніми. Уживання в описах називних речень для позначення часу й місця. Використання неповних речень у діалозі, а також у складних реченнях для уникнення невіправданих повторень. Правильне інтонування неповних речень	Учень/учениця: розрізняє односкладні й неповні речення, виділяє їх з-поміж інших видів речень; визначає види односкладних речень (також у складних реченнях); оцінює виражальні можливості й роль односкладних і неповних речень у текстах художнього, розмовного, публіцистичного стилів; розрізняє неповні та незакінчені речення; правильно інтонує неповні речення; ставить правильно тире в неповних реченнях та обґрунтовує його вживання; знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила; конструює односкладні речення вивчених видів, а також неповні речення, правильно використовує їх у власному мовленні; правильно будує текст на соціокультурну тему, використовуючи виражальні можливості односкладних і неповних речень
6	4	Просте ускладнене речення. Речення з однорідними членами. Однорідні члени речення (зі сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком). Поширені й непоширені однорідні члени речення. Смислові відношення між однорідними членами речення (єднальні, протиставні, розділові). Речення з кількома рядами однорідних членів. Однорідні й неоднорідні означення. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами (повторення й поглиблення).	Учень/учениця: знаходить речення з однорідними членами (непоширеними й поширеними), з узагальнювальними словами, різними рядами однорідних членів у межах одного речення; розрізняє однорідні й неоднорідні члени речення; визначає смислові відношення між однорідними членами речення; правильно ставить розділові знаки при однорідних членах речення й обґрунтовує їх; знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
		Правопис Кома між однорідними членами речення. Двокрапка й тире при узагальнювальних словах у реченнях з однорідними членами. Культура мовлення Правильна побудова речень зі сполучниками <i>не лише.., а й..; як..., так і...</i> Інтенація речень з однорідними членами (зокрема, з узагальнювальними словами)	правильно інтонує речення з однорідними членами; аналізує й оцінює виражальні можливості речень з однорідними членами в різних стилях мовлення; конструює речення, до складу яких входять однорідні члени з різними типами зв'язку між ними, зокрема з парними сполучниками, узагальнювальними словами при однорідних членах; будує висловлення в різних стилях мовлення, використовуючи виражальні можливості речень з однорідними членами в усному й писемному мовленні
7	3	Речення зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями). Звертання непоширені й поширені. Риторичне звертання. Вставні слова (словосполучення, речення). Групи вставних слів і словосполучень за значенням. Правопис Розділові знаки при звертанні та вставних словах. Культура мовлення Використання звертань і вставних слів (словосполучень, речень) для передачі ставлення до адресата. Синонімічність вставних слів і речень у тексті. Інтенація речень зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями)	Учень/учениця: знаходить і розрізняє звертання, вставні слова (словосполучення, речення) у реченні; аналізує й оцінює виражальні можливості речень зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями) у тексті; правильно визначає в тексті риторичні звертання й усвідомлює їхню стилістичну роль; ставить розділові знаки при звертаннях, вставних словах (словосполученнях, реченнях), обґрунтовує їх; знаходить і виправляє помилки на вивчені пунктуаційні правила; конструює та інтонує правильно речення зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями); використовує виражальні можливості речень зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями) в усному й писемному мовленні

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проектом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
8	11	Речення з відокремленими членами Поняття про відокремлення. Відокремлені другорядні члени речення (також уточнювальні). Правопис Розділові знаки при відокремлених членах речення. Культура мовлення й стилістика Правильна будова речень із дієприкметниковими й дієприслівниковими зворотами. Інтонація речень з відокремленими й уточнювальними членами. Синонімічність простих речень з відокремленими членами й складних речень	Учень/учениця: знаходить відокремлені й уточнювальні члени в реченні; правильно ставить розділові знаки при відокремлених і уточнювальних членах речення й обґрунтовує їх правилами; знаходить і виправляє допущені пунктуаційні й граматичні помилки; правильно інтонуює речення з відокремленими й уточнювальними членами речення; аналізує й оцінює виражальні можливості речень з відокремленими й уточнювальними членами в текстах різних стилів; будує висловлення в публіцистичному й науковому стилях, використовуючи виражальні можливості речень з відокремленими й уточнювальними членами речення в усному й писемному мовленні
9	2	Повторення в кінці року відомостей про словосполучення й просте речення	Учень/учениця: систематизує вивчені відомості зі синтаксису й пунктуації; правильно використовує їх у власному мовленні; доцільно застосовує виражальні можливості синтаксичних засобів для досягнення комунікативної мети

9-й клас

(70 год, 2 год на тиждень)

(1 год — резерв годин для використання на розсуд учителя.

Контрольні роботи проводяться за рахунок годин, указаних у таблиці)

Мовленнєва змістова лінія

(19 год (заг.) протягом н. р., зокрема й на уроках опрацювання мовних тем)

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1	2	Відомості про мовлення Повторення й узагальнення вивченого про мовлення. Вимоги до мовлення. Мовленнєва ситуація. Особливості ситуації спілкування в інтернет-просторі. Види мовленнєвої діяльності. Різновиди аудіювання (ознайомлювальне, вивчальне, критичне). Різновиди читання (ознайомлювальне, вивчальне, переглядове). Стилi, типи мовлення (<i>повторення</i>). Жанри мовлення	Учень/учениця: систематизує вивчені відомості про стилі, типи, види, форми мовлення, види мовленнєвої діяльності, різновиди аудіювання, читання, вимоги до мовлення; формулює вимоги до мовлення; характеризує ситуацію спілкування, розпізнає маніпулятивні впливи; знає , як уникнути небезпечних чи небажаних співрозмовників; виявляє прагнення до безперервного вдосконалення власного мовлення
2	1	Види робіт <i>Аудіювання та читання</i> Аудіювання текстів (уривків) різних стилів, типів і жанрів мовлення Читання мовчки текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення Різновиди читання (ознайомлювальне, вивчальне, переглядове) (<i>повторення, поглиблення</i>)	Учень/учениця: розуміє зміст, тему й основну думку висловлень інших людей; аналізує тексти (уривки) вивчених типів, стилів і жанрів мовлення; визначає причиново-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні засоби в складніших за сприйняттям порівняно з попередніми класами прослуханих текстах; складає план, тези, конспект почутого; оцінює почуте висловлення (його зміст, форму, будову й мовне оформлення). Учень/учениця: читає мовчки незнайомий текст; розуміє й осмислює зміст прочитаного; користується залежно від мовленнєвої ситуації відомими різновидами читання (розпізнає смислові групи слів у тексті на основі заголовка, ключових слів, малюнків, початкових фраз абзацу, виділяє

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
		Виразне читання вголос текстів різних типів, стилів, жанрів мовлення (також різноманітних жанрів фольклору, вивчення деяких напам'ять або близько до тексту для збагачення власного мовлення). Аналіз прослуханих (прочитаних) текстів (уривків)	й узагальнює факти в процесі читання, прогнозує зміст ще не прочитаної частини); знаходить у тексті аргументи, використані для підтвердження двох чи більше поглядів, думок; складає план, тези, конспект як способи запису прочитаного; оцінює прочитане (зміст, форму, будову й мовне оформлення). Учень/учениця: виразно читає вголос знайомі, складніші за сприйняттям порівняно з попередніми класами, і незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, виражаючи за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, мовного оформлення авторський задум; оцінює прочитаний уголос текст (його зміст, форму, будову й мовне оформлення)
3	6	Перекази Перекази (усні, письмові) за складним планом. Стислий усний переказ тексту публіцистичного стилю. Вибірковий усний переказ тексту художнього стилю. Вибірковий письмовий переказ тексту наукового стилю. Докладний письмовий переказ тексту публіцистичного стилю з творчим завданням. Аналіз письмових переказів	Учень/учениця: переказує (усно й письмово) докладно, вибірково й стисло тексти художнього, наукового й публіцистичного стилів, підпорядковуючи висловлення темі й основній думці, дотримуючись композиції, мовних, стильових особливостей прослуханих і прочитаних текстів, за самостійно складеним складним планом; оцінює текст (його зміст, форму, мовне оформлення й авторський задум)
4	2	Створення власних висловлень Діалогічне мовлення Діалог, складений і розіграний відповідно до запропонованої/вибраної ситуації (офіційна й неофіційна розмова), обговорення самостійно вибраної теми. Складання та розігрування діалогів-домовленостей, діалогів-обговорень	Учень/учениця: складає, бере участь в усному й письмовому діалозі відповідно до запропонованої чи вибраної ситуації, демонструючи стислість, логічність, виразність, доречність, винахідливість тощо, додаючи або замінюючи окремі репліки діалогу відповідно до зміненої ситуації спілкування;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
	5	(переглянутих фільмів, прочитаних творів, прослуханої музики тощо чи актуальних тем), діалогів-рефлексій (на основі аналізу власної діяльності) Монологічне мовлення Усний твір-роздум у публіцистичному стилі мовлення на суспільну тему. Письмовий твір у публіцистичному стилі мовлення на суспільну тему. Есе з використанням вивчених орфограм і пунктограм. Коротке повідомлення (на основі кількох джерел) у публіцистичному стилі на морально-етичну або суспільну тему. Письмовий твір-роздум у публіцистичному стилі мовлення на морально-етичну тему	вибирає самостійно аспект запропонованої теми чи саму тему; висловлює особисту позицію щодо обговорення теми, добирає цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, також із власного досвіду; знає різні комунікативні стратегії відповідно до ситуації діалогічного спілкування; використовує репліки для стимулювання й підтримання діалогу, формули мовленнєвого етикету; усвідомлює роль комунікативних умінь для власного розвитку; виявляє толерантність під час спілкування; дотримує норм української літературної мови; критично оцінює діалог (досягнення мети, його зміст, форму, будову й мовне оформлення). Учень/учениця: складає усні й письмові твори, коротке повідомлення, підпорядковуючи висловлення темі й основній думці, будуючи в логічній послідовності за самостійно складеним простим або складним планом, добираючи мовні засоби відповідно до задуму висловлення, стилю й жанру мовлення; добирає й систематизує матеріал для творів з різних джерел (довідкової й художньої літератури, ресурсів інтернету тощо); робить узагальнення й висновки; додержує вимог до мовлення й основних правил спілкування; знаходить і виправляє недоліки в змісті, будові й мовному оформленні власного й чужого висловлення; оцінює текст (його задум, зміст, форму й мовне оформлення)

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
6	2	Тези, конспект Тези прочитаних публіцистичної чи науково-пізнавальної статей. Конспект сприйнятого на слух науково-навчального тексту	Учень/учениця: складає тези, конспект почутого, використовуючи в них виражальні можливості речень різних видів
7	1	Ділові папери. Заява. Резюме	Учень/учениця: складає заяву, резюме, використовуючи в них виражальні можливості речень різних видів
8		Рекомендовані види робіт Обговорення висловів відомих людей, актуальних питань. Складання висловлень-розповідей, висловлень-роздумів із використанням різних видів речень (згідно з вивченими навчальними одиницями). Написання есе з використанням вивчених орфограм і пунктограм. Складання текстів виступів, дописів на сайтах, у соціальних мережах із використанням вивчених орфограм і пунктограм. Редагування словосполучень і речень, у яких допущено граматичні помилки. Робота над навчальними проєктами	Учень/учениця: обговорює, оцінює вислови відомих людей, актуальні питання, висловлює власну думку; розрізняє речення за видами; складає висловлення, есе з різними видами речень, використовуючи їхні виражальні можливості; редагує словосполучення і речення, у яких допущено граматичні помилки; розробляє та реалізовує проєкти

Мовна змістова лінія (50 год)

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
1	1	Вступ. Розвиток української мови	Учень/учениця: усвідомлює процес і результат розвитку української мови; усвідомлює значення української мови як чинника формування людини й нації; визначає функції мови в житті суспільства; користується лінгвістичними словниками

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
2	2	Повторення вивченого у 8 класі Граматична основа речення. Односкладне й двоскладне речення. Види односкладних речень. Просте ускладнене речення. Розділові знаки в простому ускладненому реченні. Правопис. Основні правила правопису <i>(за вибором учителя)</i>	Учень/учениця: знаходить у тексті просте речення й розрізняє його види, визначає його істотні ознаки; правильно ставить розділові знаки в простому реченні й обґрунтовує їх; знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила; складає висловлення на самостійно визначену актуальну тему, використовуючи вивчені виражальні можливості мовних засобів простого ускладненого речення
3	5	Синтаксис. Пунктуація Пряма й непряма мова <i>(повторення й поглиблення)</i>. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як спосіб передавання чужої мови. Діалог. Розділові знаки при прямій мові й діалозі	Учень/учениця: усвідомлює поняття <i>пряма мова</i> й <i>непряма мова</i> як способи передавання чужого мовлення; знаходить речення з прямою й непрямою мовою, із цитатами, репліками діалогу; визначає їхні особливості, виражальні можливості; будує речення з прямою мовою й замінює їх непрямою мовою; створює й розігрує діалог на самостійно обрану тему; правильно ставить та обґрунтовує розділові знаки при прямій мові, цитаті, діалозі; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила; порівнює виражальні можливості різних способів передавання прямої мови; складає висловлення на цікаві й актуальні теми, використовуючи виражальні можливості діалогів, речень із прямою й непрямою мовою

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
4	6	Складне речення та його ознаки. Складні речення без сполучників, із сурядним і підрядним зв'язком. Складносурядне речення, його будова й засоби зв'язку між його частинами. Смислові зв'язки між частинами складносурядного речення. Розділові знаки між частинами складносурядного речення	Учень/учениця: розрізняє структурні відмінності простих і складних речень, складних речень із сурядним і підрядним зв'язком; знаходить у тексті складносурядні речення, установлює смислові зв'язки між частинами його; визначає види складних речень (сполучникові й безсполучникові), засоби зв'язку між частинами речення в складному, межі частин у складному реченні, кількість граматичних основ у ньому; розмежовує складносурядні речення й прості речення, ускладнені однорідними членами; правильно ставить розділові знаки між частинами складносурядного речення й обґрунтовує їх; знаходить і виправляє пунктуаційні помилки на вивчені правила; аналізує й оцінює виражальні можливості складносурядних речень; складає речення й висловлення, використовуючи виражальні можливості складносурядних речень
5	11	Складнопідрядне речення, його будова й засоби зв'язку в ньому. Підрядні сполучники й сполучні слова в складнопідрядних реченнях. Основні види складнопідрядних речень: з означальними, з'ясувальними, обставинними підрядними частинами (способу дії й ступеня, порівняння, місця, часу, причини, наслідку, мети, умови, допусту). Складнопідрядне речення з кількома підрядними частинами. Розділові знаки між частинами складнопідрядного речення.	Учень/учениця: знаходить у тексті складнопідрядне речення з однією й кількома підрядними частинами; визначає головну й підрядну частини, види складнопідрядних речень, істотні ознаки їх, межі головної й підрядної частин, кількість частин; класифікує складнопідрядні речення за значенням і будовою, засобами зв'язку в них; розрізняє сполучники й сполучні слова;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
		Розділові знаки в складнопідрядно- му реченні з кількома підрядними частинами	правильно ставить коми між час- тинами складнопідрядного речен- ня й обґрунтовує їх; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила; правильно інтонує складнопідряд- ні речення; аналізує й порівнює виражальні можливості складнопідрядних ре- чень та інших синонімічних кон- струкцій у текстах різних стилів; конструює складнопідрядні речен- ня різних видів і вводить їх у ви- словлення; складає усні й письмові вислов- лення на соціокультурну тему в різних стилях, використовую- чи в них виражальні можливості складнопідрядних речень
6	10	Безсполучникове складне речення. Смислові відношення між частина- ми безсполучникового складного речення. Розділові знаки в безсполучнико- вих реченнях	Учень/учениця: знаходить у тексті безсполучнико- ві складні речення; визначає основні ознаки, смисло- ві відношення між частинами без- сполучникових складних речень; розмежовує безсполучникові складні речення і сполучнико- ві (складносурядні і складнопід- рядні); розрізняє види безсполучникових складних речень за характером синтаксичних і смислових зв'язків між простими реченнями; правильно інтонує безсполучнико- ві складні речення; правильно ставить розділові зна- ки між частинами безсполучнико- вого складного речення й обґрун- товує їх; знаходить і виправляє пунктуа- ційні помилки на вивчені прави- ла; аналізує й порівнює виражаль- ні можливості безсполучникових складних речень із синонімічни- ми синтаксичними конструкціями

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
			в невеликих текстах розмовного, публіцистичного й художнього стилів; правильно будує безсполучникові складні речення з різними смисловими відношеннями між частинами їх, добирає до них синтаксичні синоніми; використовує виражальні можливості їх в усних і письмових висловленнях на певну соціокультурну тему
7	6	Складне речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку. Розділові знаки (в складному реченні з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку)	Учень/учениця: знаходить у тексті складне речення з різними видами зв'язку; визначає його основні ознаки й будову; правильно ставить і обґрунтовує розділові знаки в складному реченні з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила; розрізняє вивчені пунктуаційні правила; аналізує й зіставляє виражальні можливості складних речень із різними видами зв'язку й синонімічних конструкцій; будує складні речення з різними видами зв'язку; складає висловлення публіцистичного й наукового стилів, доцільно використовуючи виражальні можливості складних речень
8	4	Текст як одиниця мовлення й продукт мовленнєвої діяльності Текст і основні ознаки його. Будова тексту. Мікротема й абзац. Ключові слова в тексті й абзаці. Види й засоби міжфразового зв'язку. Повторення вивчених розділових знаків у простому і складному реченнях	Учень/учениця: усвідомлює текст, його істотні ознаки й структурні особливості; визначає тему, основну думку тексту, виділяє ключові слова в тексті й тематичне речення в абзаці; розрізняє спільне і відмінне між мікротемою й абзацом; оцінює виражальні можливості текстів різних типів і стилів;

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
			конструює невеликі тексти на певну тему; використовує виражальні можливості текстів різних типів, стилів і жанрів у власному усному й писемному мовленні
9	5	Узагальнення й систематизація вивченого Мовні аспекти вивчення речення (порядок слів у реченні, граматична основа, види речень). Орфографія. Пунктуація	Учень/учениця: аналізує й систематизує вивчені мовні поняття й правила; виділяє в них подібне та узагальнює його; здійснює самоконтроль за результатами навчальних досягнень
10	протягом н. р.	Орфографія Правопис літер, що позначають ненаголошені голосні в коренях слів. Спрощення в групах приголосних. Сполучення <i>йо,ьо</i>. Правила вживання знака м'якшення. Правила вживання апострофа. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних і збігу однакових приголосних звуків. Правопис префіксів і суфіксів. Позначення чергування приголосних звуків на письмі. Правопис великої літери. Написання слів іншомовного походження. Написання складних слів разом і з дефісом. Правопис <i>не</i> з різними частинами мови	Учень/учениця: правильно пише й обґрунтовує слова з вивченими орфограмами; знаходить і виправляє орфографічні помилки на вивчені правила
11	протягом н. р.	Фонетика. Орфоепія Позначення звуків мовлення на письмі. Співвідношення звуків і букв. Уподібнення приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних. Найпоширеніші випадки чергування	Учень/учениця: правильно визначає в словах тверді й м'які, дзвінкі та глухі приголосні, ненаголошені й наголошені голосні звуки; пояснює звукове значення букв у слові; розпізнає явища уподібнення, спрощення та чергування; знаходить і виправляє помилки на вивчені правила

№ п/п	Кіль- кість год	Зміст навчального матеріалу за проєктом «Інтелект України»	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
12	протя- гом н. р.	Лексикологія. Фразеологія Лексичне значення слова. Лексич- на помилка (<i>практично</i>). Лексичні запозичення з інших мов. Фразео- логізми. Прислів'я, приказки, афо- ризми	Учень/учениця: визначає належність слів до пев- ної лексичної категорії: однознач- ні й багатозначні, загальноужи- вані (нейтральні) і стилістично забарвлені слова, групи слів за значенням; оцінює роль їх у тексті; пояснює значення фразеологіз- мів, походження їх, значення прислів'їв, приказок, афоризмів; добирає українські відповідники до слів іншомовного походження; користується тлумачним словни- ком, словниками синонімів, ан- тонімів, словником іншомовних слів; добирає з-поміж синонімів, анто- німів найбільш відповідні контек- сту; редагує тексти з лексичними по- милками; усвідомлює й аргументує різни- цю між лексичним і граматичним значеннями слова; використовує виражальні можли- вості вивчених лексичних засобів у власному мовленні

Навчальна програма з української мови для учнів 5–9-х класів, що працюють за науково-педагогічним проєктом «Інтелект України», підготовлена Гавриш І. В., Семихат Н. В., Дроф'як С. М., Новожиловою Н. М.